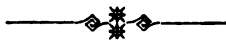

ЗАПИСКИ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКАГО ФАКУЛЬТЕТА
ИМПЕРАТОРСКАГО
С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

ЧАСТЬ I.

Вып. 1.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Вас. Остр., 9 л., № 12.

1899.

YIP HING
YIP HING
YIP HING

ЖИТИЕ

ИЖЕ ВО СВЯТЫХЪ

ОТЦА НАШЕГО

АРСЕНІЯ ВЕЛИКАГО

по рукописямъ Московской Синодальной Библиотеки

ИЗДАЛЪ

Г. Ф. ЦЕРЕТЕЛИ

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

ТИПОГРАФІА ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ

Вас. Остр., 9 лин., № 12.

1899

Печатано по опредѣленію Историко-филологическаго факультета Импера-
торскаго С.-Петербургскаго Университета.
19 марта 1899 года.

Деканъ П. Никитинъ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Житіе пр. Арсенія Великаго, начинающееся словами: ἀλλὰ τῶν σπουδαίων καὶ φιλαρέτων ἀνδρῶν αἱ πράξεις¹⁾, находится въ трехъ рукописяхъ Московской Синодальной Библіотеки. Изъ нихъ одна за № 382 (9/IX)²⁾ писана въ 1063 г. при императорѣ Константиинѣ Дукѣ и заключаетъ въ себѣ десятую и послѣднюю (ὑστάτη) книгу метафразъ Симеона Логофета, о чемъ гласитъ припись³⁾, находящаяся на л. 233 об.:

+ ελληφε τέλος ἡ ὑστάτη αὐτῆ δέλτος τῶν δέκα βιβλίων τῶν μεταφράσεων τοῦ λογοθέτου μηνὶ ἀπριλλίῳ ἰνδ. πρώτης ἔτους σφα (= 1063) ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς καὶ μεγάλου βασιλέως Ῥωμαίων τοῦ Δούκα καὶ Ἰωάννου τοῦ εὐτυχοῦς καίσαρος αὐτα-

1) Существуетъ еще два житія пр. Арсенія: одно, приписываемое Θεодору Студиту и начинающееся словами: Ἀστὴρ ἀειφανὴς ἡμῶν (издано у Болландистовъ въ Acta Sanctorum т. IV, июль), и другое, составленное нѣкимъ Арсениемъ (ср. слова автора нашего житія на стр. 82: οὐδὲ εὕρηται βίος ἐκείνου παρά τινος συνθεθεῖς, εἰ καὶ συντέθειται: νῦν ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς φιλαρέτου καὶ ὁμωνύμου) и начинающееся словами: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ὁ θεὸς ὁ ἀγαθός. По поводу этихъ двухъ редакцій см. прекрасную статью проф. В. Г. Васильевскаго: «Синодальный кодексъ Метафраста» (Ж. М. Н. П. 1897, июнь).

2) Я обозначаю эту рукопись буквой А.

3) Значеніе этой приписи выяснено проф. Васильевскимъ въ указанной нами выше (прим. 1) его статьѣ «Синодальный кодексъ Метафраста».

δέλ(φου) αὐτοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἀγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ
πατριάρχου

+	τ	+
	ρ	
	ι	
τοῖς ἐμοῖς πό		νοῖς χάριν
	ἀ	
	σ	
	π	
	α	
ρά		σχοι
	τ̄	

i. e. τριάς παράσχοι τοῖς ἐμοῖς πόνοῖς χάριν. τ(έλος)¹⁾.

Ниже этой приписи на томъ же л. 233 об. находится другая, повидимому XV в., изъ которой мы узнаемъ, что наша рукопись принадлежала нѣкогда Ставроникитскому монастырю на Аѳонѣ:

+ βιβλος αὐτῆ ἐστὶ τῆς θείας καὶ ἱεράς καὶ θείας μονῆς τοῦ
μεγάλου Νικολάου τοῦ Στ(αυ)ρονικήτα.

Далѣе другой рукой прибавлено:

καὶ εἰ τις τὸ ἀποξενώσει ἐκ ταύτης τῆς π(ατ)ριαρχικῆς μονῆς
μὴ (?) ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τῆς θεοφόρων πατέρων καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ
μετὰ τοῦ Ἰούδου²⁾.

Немного ниже этой замѣтки идетъ новая, писанная неумѣ-

1) Τέλος—такъ, повидимому, нужно читать букву τ съ черточкой наверху.

2) Замѣтка эта писана очень неразборчиво и заключаетъ въ себѣ странную прибавку, а именно: отрицаніе μὴ, около котораго съ правой стороны стоитъ въ рукописи какой то значекъ въ формѣ полукруга, указывающій, повидимому, на то, что для пониманія текста замѣтки μὴ читать не нужно. Къ этому соображенію приводитъ насъ и другая замѣтка, помѣщенная въ рукописи влѣво отъ разбираемой нами и гласящая: ἐκ ἱρμενίας (?) γὰρ ψήσουσιν. Что можетъ значить ἱρμενίας, я не знаю (можетъ быть ἐρμηνείας?), что же касается до ψήσουσιν, то въ этомъ словѣ заключается, повидимому, совѣтъ со стороны автора замѣтки пропускать при чтеніи отрицаніе μὴ.

лой рукой XV—XVI в. и представляющая собой повторение второй приписи:

ἡ βιβλος αὕτη ἐστὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς καὶ θείας μονῆς τοῦ μεγάλου Νικολάου τοῦ σ(αυ)ρονικήταρος τῶν . . .

Півая рукописи, помѣщенный на л. 1, снабженъ очень красивой заставкой и содержитъ въ себѣ 12 статей¹⁾. Заглавія послѣднихъ и названія мѣсяца, въ который празднуется память извѣстнаго святаго или событія, вырисованы золотомъ, начальныя же слова статей писаны чернилами. Инициалы въ нашей рукописи выписаны разноцвѣтными красками и исполнены такъ тонко и красиво, что производятъ впечатлѣніе мозаики. Такіе инициалы, вырисованные краской, вводятъ собой отдѣлы или болѣе значительнаго объема, или имѣющіе болѣе самостоятельное значеніе; параграфы же вводятся инициалами меньшаго размѣра, писанными золотомъ. Письмо рукописи идетъ въ два столбца. Почеркъ—оригинальный, довольно сжатый, не чуждый прикрасъ въ видѣ удлиненія буквъ, придачи разнаго рода завитковъ, хвостиковъ и т. д., однимъ словомъ характерный почеркъ второй половины XI в. Письмо идетъ то подъ линейкой, то пересѣкается ею, при чемъ имѣетъ небольшой отклонъ влѣво. Цвѣтъ чернилъ на большинствѣ листовъ свѣтло-бурый. Распадается рукопись на кватерніоны. Передъ каждой статьёй находится помѣтка, сдѣланная позднѣйшей рукою, о числѣ листовъ въ статьѣ. Такъ напр., передъ житіемъ св. Арсенія отмѣчено: φῶ^{λλ} ΚΗ т. е. 28 листовъ.

Кромѣ своего содержанія и сравнительной древности наша рукопись интересна также и въ отношенія художественномъ, такъ какъ въ ней текстъ сопровождается лицевыми изображеніями²⁾. Такъ передъ житіемъ пр. Арсенія находится миниатюра,

1) См. Архим. Владиміръ. Систематическое описаніе рукописей Московской Синодальной (Патріаршей) Библіотеки, ч. I: рукописи греческія, 1894 г., стр. 575 сл.

2) По поводу миниатюръ см. сочиненіе Н. П. Кондакова, *Histoire de l'art byzantin*, v. II, p. 109 (Paris, 1891).

изображающая два момента изъ его жизни: 1) пр. Арсеній на конѣ ѣдетъ изъ Рима въ Константинополь — ὁ ἅγιος Ἀρσένιος ἐρχόμενος ἀπὸ Ῥώμην (sic) εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ διμοσίων ἱππων; 2) онъ же обучаетъ, стоя, сыновей Θεодосία — ὁ ἅγιος Ἀρσένιος διδάσκει(ων) τοὺς παῖδας τῶν βασιλέων.

Вторая рукопись за № 383 (160/CLXI)¹⁾ относится по письму также къ XI в., и принадлежала раньше Аѳонскому монастырю св. Діонисія, откуда была привезена въ Россію Арсеніемъ Сухановымъ. Пѣнаѣ рукописи, заполняющій л. 1, заключаетъ въ себѣ тѣ же самыя статьи, которыя находятся и въ рукописи № 382 (А) съ той только разницею, что статьи эти не снабжены здѣсь миниатюрами, заставками, и разноцвѣтными инициалами²⁾. Внизу пѣнаѣ а на л. 1 об. читается слѣдующая замѣтка:

οὗτος ὁ μεταφράστης οὐκ ἀναγινώσκειται εἰς τέλος. ἔστι γὰρ ἕτερος κρείττων τούτου ὁ ἔχων τὰ χρ[υσα] γ[ράμματα].

Писана она рукою XV — XVI в. и съ трудомъ поддается разбору, такъ какъ чернила сильно выпцвѣли, а кое-гдѣ и осыпались. Интересно было бы знать, на какой «другой лучшей» метафрастѣ намекаетъ авторъ замѣтки. Не на рукопись ли 1063 г., въ которой дѣйствительно находятся χρυσα γράμματα въ видѣ заставныхъ буквъ, писанныхъ золотомъ и красками! Впрочемъ, нашъ вопросъ не можетъ быть рѣшенъ положительно въ виду отсутствія какихъ бы то ни было данныхъ. Рукопись состоитъ изъ 214 л., изъ которыхъ лл. 2 и 3 (начало житія пр. Арсенія) бумажные, покрытые письмомъ XV в. Надъ остальной рукописью (пергаменной) работали два писца, изъ которыхъ первый (имъ исполнены лл. 1—10 об.; 36—44 об.; 112—129 об.) писалъ разгонистѣе, мельче и изящнѣе, чѣмъ второй; почеркъ же второго писца гораздо грубѣе, отличается болѣе сжатымъ

1) Я обозначаю эту рукопись буквою В.

2) Кромѣ тѣхъ 12 статей, которыя находятся въ рукописи 1063 г. (А) въ рукописи № 383 (В) на лл. 206—214 помѣщены ὑπομνήματα εἰς τῶν τοῦσ проφήτας. Въ А этихъ ὑπομνήματα нѣтъ. См. Архим. Владиміръ, Систем. описаніе рукописей Моск. Синод. Библіотеки, ч. I: рукописи греческія, стр. 577 слѣд.

характеромъ и имѣеть небольшой отклонъ влѣво. Письмо рукописи идетъ въ двѣ колонки. Чернила мѣстами еще не потеряли своего темнаго цвѣта, мѣстами же—довольно блѣдны, съ свѣтло-бурымъ оттѣнкомъ. Заглавныя буквы вырисованы киноварью блѣдно-краснаго цвѣта, но кое-гдѣ, равно какъ и самый текстъ житій, подправлены болѣе поздней рукою, на что указываетъ цвѣтъ киновари (слишкомъ яркій) и чернилъ (слишкомъ черный). Никакихъ украшеній кромѣ самыхъ простыхъ орнаментовъ въ рукописи нѣтъ.

Третья рукопись за № 377 (184/CLXXXV)¹⁾, XI в., принадлежала раньше, о чемъ можно судить по приписи, находящейся на л. 17 (на верху надъ текстомъ), монастырю св. Филоея на Аѳонѣ: τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ φιλοθέου.... (остальное разобрать трудно), откуда подобно рукописи № 383 (В) была привезена въ Москву Арсеніемъ Сухановымъ. Рукопись (конца нѣтъ) писана на пергаменѣ, состоитъ изъ 347 л. и содержитъ житія святыхъ. Изъ тѣхъ житій, которыя находятся въ двухъ предыдущихъ рукописяхъ, здѣсь только четыре первыхъ (л. 246—319)²⁾.

Письмо рукописи, которая распадается на кватерніоны, идетъ въ двѣ колонки; заставныя буквы писаны ярко-красной киноварью; чернила — темно-бураго цвѣта — на многихъ страницахъ сошли настолько сильно, что остался одинъ контуръ, мѣстами же подновлены, хотя очень неряшливо. Письмо въ общемъ довольно правильно и до нѣкоторой степени напоминаетъ собой почеркъ втораго писца рукописи № 383 (В). Никакихъ украшеній въ рукописи нѣтъ, если не считать самыхъ простыхъ орнаментовъ, вырисованныхъ киноварью.

Теперь послѣ краткаго палеографическаго обзора мы можемъ перейти къ оцѣнкѣ рукописей со стороны сохраненнаго ими текста житія пр. Арсенія.

1) Я обозначаю эту рукопись буквою С.

2) См. Архим. Владиміръ, Систем. опис. рукоп. Моск. Синод. Библ., ч. I: рукописи греческія, стр. 566 слѣд.

Житіе это, принадлежащее перу Симеона Логофета (Метафраста), до сихъ поръ было извѣстно лишь по латинскому переводу, который находится въ Сборникѣ Сурія: *Historiae seu vitae sanctorum*, выпедшемъ въ XVI в. и переизданномъ въ 1887 г.¹⁾ Переводъ Сурія, сличенный нами съ греческимъ текстомъ, оказывается, до такой степени точнымъ, что повторяетъ даже тѣ ошибки и неясности, которыми Метафрастовское житіе обязано переписчикамъ²⁾. Но кромѣ этихъ ошибокъ и неясностей мы замѣтили въ переводѣ Сурія нѣсколько выраженій и фразъ, которыя опущены, какъ лишнія, въ лучшей изъ разобранныхъ нами рукописей, а именно: А, и которыя находятся между тѣмъ въ В и С. Далѣе, какъ мы увидимъ ниже, рукописи ВС, а также переводъ Сурія, заключаютъ въ себѣ нѣсколько очень неудачныхъ пропусковъ, благодаря которымъ нарушается до нѣкоторой степени связность изложенія. Все это заставляетъ насъ предполагать, что кодексъ А, который мы положили въ основу издаваемого нами текста, представляетъ собой копию, сдѣланную съ другого, и притомъ лучшаго, списка, чѣмъ тотъ, который послужилъ оригиналомъ для рукописей ВС, а также для перевода Сурія. Что наше предположеніе имѣетъ за собой кое-какія основанія, выяснится изъ разбора тѣхъ мѣстъ, въ которыхъ А противорѣчитъ ВС.

1. Въ ВС (стр. 4) послѣ словъ τῆς τῶν παίδων ἑαυτὸν ἀνήσει φροντίδος, которыя заключаютъ собой докладъ папы римскому императору Граціану объ Арсеніи, избранномъ для воспитанія дѣтей Θεодосія В., слѣдуетъ фраза: πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς γράτια-νὸς θεασάμενός τε καὶ ὠμιληκῶς καὶ ὅπως χρῆ καταστοχασάμενος συνεφδέξατο τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις. Эта фраза, которой

1) Surius, *Historiae seu vitae sanctorum, Augustae Taurinorum*, 1887.

2) Только въ одномъ мѣстѣ пропущенъ небольшой эпизодъ, въ которомъ разсказывается о томъ, какъ пр. Арсеній былъ удержанъ нѣкоей женщиной при попыткѣ оставить Скитъ. Этотъ пропускъ, думается мнѣ, можно объяснить случайнымъ пропускомъ даннаго мѣста въ той греческой рукописи, съ которой былъ сдѣланъ переводъ Сурія (см. стр. 30)

нѣтъ въ А, не только не имѣеть никакой связи съ послѣдующимъ разсказомъ, но прямо противорѣчитъ ему, что даетъ полное право усматривать въ этихъ словахъ простое *additamentum marginale*, по ошибкѣ внесенное писцомъ съ полей рукописи въ текстъ.

2. Въ ВС (стр. 17) послѣ словъ *αὐτάρκης τῶ μοναχῶ μίᾳ ὥρα πρὸς ὕπνον* слѣдуетъ *εἰ ἀγωνιστῆς εἶη*, — прибавка совершенно лишняя и опять таки похожая на *additamentum* читателя, а потому и опущенная въ лучшей рукописи А.

3. Слѣдующая фраза (стр. 17), которая начинается въ А словами *ποτὲ μὲν — ὁ μέγας ἠβούλετο*, въ ВС, а также у Сурія, имѣеть совершенно другую форму и вводится словами *σύνηδες Ἄρσενίῳ* съ пропускомъ *ὁ μέγας ἠβούλετο*, — словъ, которыя при такой конструкціи дѣйствительно были лишними.

4. Въ концѣ разсказа о чудесномъ спасеніи пр. Арсенія отъ рукъ варваровъ (стр. 20) въ ВС за словами *συμφυγαδευθῆναι διὰ μετριοφροσύνης καὶ τοῖς ἄλλοις ἐβλετο* слѣдуетъ фраза: *καὶ παρ' αὐτοῦς ᾤχετο*. Въ А этой фразы нѣтъ, какъ лишней и вовсе не нужной, такъ какъ понятіе «удаленія» заключается уже въ глаголѣ *συμφυγαδευθῆναι*.

5. Въ разсказѣ о посѣщеніи пр. Арсенія богатой женщиной сенаторскаго званія (стр. 22—23) ВС, а также Сурій въ противоположность А выпускаютъ слова: *ἡ δὲ ναί; φησί; με; ὁ δὲ*.

6. Въ ВС, а также у Сурія въ разсказѣ о смиреніи Арсенія, не желавшаго выдѣляться изъ числа другихъ монаховъ и потому опечаленнаго, когда изъ уваженія къ его славѣ какой то «добротолубивый мужъ» не рѣшился удѣлить ему часть τῶν ἰσχάδων, — послѣ *καὶ διὰ τοῦτο καθάπερ θεοῦ χρίσει παροραθεῖς* (стр. 24) прибавлены слова: *καὶ αὐτοῦ λογισθεῖς* (cf. SURIUS, p. 358: et eo reputatus), связанные съ послѣдующимъ словомъ *ἀνάξιος* и нарушающія цѣльность конструкціи.

7. ВС и Сурій, передавая разсказъ одного старца, который,

увидѣвъ Арсенія, озареннаго сіяніемъ, затѣмъ на вопросъ святого: видѣлъ ли онъ чтонибудь?, отвѣчалъ отрицательно,—пропускаетъ слова: *σφώτερόν τι ποιῶν μᾶλλον ἢ καχοῦρότερον* (стр. 30). Между тѣмъ эти слова необходимы, такъ какъ въ нихъ заключается какъ бы оправданіе невольной лжи старца, удостоеннаго Богомъ видѣть чудо, невидимое для другихъ.

8. ВС и Сурій, передавая слова Арсенія, съ которыми онъ постоянно обращался къ самому себѣ, а именно: о цѣлесообразности его удаленія изъ міра, послѣ *οἶδεν ἀρέσκεισθαι* (стр. 31) прибавляютъ: *τούτων ἐπιτελοῦ*,—прибавка совершенно лишняя, затемняющая и безъ того довольно неясную конструкцію фразы.

9. Не мѣшаетъ упомянуть еще объ одной якобы поправкѣ, которая находится въ ВС и которая совершенно извращаетъ смыслъ фразы, повидимому, испорченной. Эта фраза въ А (стр. 29) читается такъ: *φανερὸν [ὡς] κατέστησεν*. Неясность заключается въ союзѣ *ὡς*, который необходимо выкинуть. Виѣсто этого въ ВС написано: *φανερὸς κατέστη*, что совершенно безсмысленно.

Оставляя въ сторонѣ цѣлый рядъ другихъ болѣе мелкихъ различій, мы можемъ, на основаніи вышеприведенныхъ мѣстъ, прійти къ слѣдующему выводу, уже высказанному нами выше въ видѣ предположенія:

1. Оригиналomъ для рукописей ABC служилъ не одинъ и тотъ же кодексъ, чѣмъ и объясняются указанныя нами разногласія между А и ВС съ одной стороны и сходство между В и С съ другой.

2. Кодексъ, послужившій оригиналомъ для А, заключалъ въ себѣ текстъ сравнительно свободный отъ разнаго рода ненужныхъ прибавокъ и неудачныхъ пропусковъ.

3. Отсюда вытекаетъ, что оригиналъ рукописи А стоялъ гораздо ближе къ архетипу, чѣмъ та рукопись, или рукописи съ которыхъ списаны В и С.

Остается сказать нѣсколько словъ о правописаніи рукописей:

1. А и С соблюдаютъ нѣкоторую послѣдовательность въ постановкѣ *приписной іоты*, тогда какъ въ В она встрѣчается лишь въ видѣ исключенія. Въ А нѣсколько разъ мы встрѣчаемъ *iota adscriptum* даже тамъ, гдѣ ея вовсе не требуется, но въ то же время глаголы ἄδω и σῶζω фигурируютъ здѣсь исключительно въ формахъ ἄδω, σῶζω въ противоположность С, гдѣ тѣ же глаголы почти всегда снабжены *приписной іотой*.

Что касается до нарѣчій ἡσυχῆ, κομιδῆ, πάντη, πολλῆ, ταύτη, которыя слѣдуетъ писать cum *iota subscripto* въ виду указаній грамматиковъ и свидѣтельства надписей ¹⁾, то во всѣхъ трехъ рукописяхъ они встрѣчаются *исключительно* въ формахъ безъ *приписной іоты* т. е. ἡσυχῆ, κομιδῆ, πάντη, πολλῆ, ταύτη.

2. Вслѣдствіе одинаковаго произношенія η, ι и ει мы встрѣчаемъ одинъ разъ въ С и очень часто въ В смѣшеніе этихъ звуковъ, главнымъ образомъ η и ι. Сверхъ того одинъ разъ вмѣсто υ въ В стоитъ οι.

3. Относительно предлоговъ, какъ самостоятельныхъ, такъ и сложныхъ съ глаголами нужно замѣтить слѣдующее: въ АС предлоги самостоятельные обыкновенно сохраняютъ за собой удареніе, хотя встрѣчается не мало примѣровъ, подтверждающихъ противное. Въ В тѣ же предлоги гораздо чаще остаются безъ ударенія. Что касается до предлоговъ сложныхъ съ глаголами, то всѣ три рукописи по большей части не отдѣляютъ ихъ отъ глагола и, если нужно, подвергаютъ послѣднюю букву предлога ассимиляціи, хотя и здѣсь встрѣчаются исключенія.

4. Относительно *энклитикъ* мы при печатаніи текста руководствовались обще-принятыми правилами, которыя во всѣхъ трехъ рукописяхъ проведены безъ достаточной послѣдовательности.

1) Blass-Kühner, Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache, 2 Band, S. 305—306.

5. Слѣдуетъ отмѣтить также $\mu\eta\ \delta\epsilon$, $\mu\eta\ \delta\epsilon\ \mu\acute{\iota}\alpha$, $\mu\eta\ \delta'$ (это правописаніе проведено только въ АС), затѣмъ $\sigma\acute{\upsilon}\chi'$, $\sigma\acute{\iota}\chi'$, и наконецъ $\mu\epsilon\grave{\nu}$, $\delta\epsilon\grave{\iota}$, $\acute{\alpha}\nu$, $\chi\acute{\alpha}\nu$, $\acute{\epsilon}\pi\epsilon\grave{\iota}$,—подобное написаніе встрѣчается главнымъ образомъ въ ВС, рѣже въ А, причемъ никакихъ определенныхъ правилъ относительно постановки двойного ударенія не существуетъ.

Μηνὶ Μαΐῳ ἡ'. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν
Ἄρσενίου τοῦ μεγάλου.

Ἄλλὰ τῶν σπουδαίων ἄρα καὶ φιλαρέτων ἀνδρῶν αἱ πράξεις οὐκ f. 1 r.
αὐταὶ μόναι τοῖς φιλοκάλοις ὠφέλιμοι, ἐπεὶ καὶ λόγος αὐτῶν εἰς παρ-
5 αίνεσίν τε καὶ νουθεσίαν ἐπιτηδείως ἔχων, εἰς μνήμην ἐρχόμενος,
πολλὴν ἐντίθησι τούτοις τῆς ψυχῆς τὴν ὠφέλειαν, ὥσπερ τι κέντρον
ἀρετῆς αὐτοῖς ἐνίει, ὑποκνίζων ἡρέμα καὶ διεγείρων πρὸς τὴν αὐτῆς
ἐπιμέλειαν. οἷα δὲ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ πατρὸς || Ἄρσενίου περιφανῶς f. 1 v.
ἔχοντα δείκνυται. οὐ γὰρ μόνον ὁ φιλοπονώτατος αὐτοῦ καὶ σπου-
10 δαιότατος τῶν βίων καὶ ψιλῶς οὕτω διαμνημονευόμενος τοὺς τῆς
ἀρετῆς ἐπιδυμητὰς ὀνίνησιν, ἀλλὰ καὶ λόγος, ὃν ἐκεῖνος κατὰ σπου-
δὴν εἰρηκεν, οἷον ἀπομνημόνευμα τυχὸν ἢ ἀπόφθεγμα, τὰ μεγάλα
συναίρεσθαι τοῖς προσεκτικωτέροις ἀτεχνῶς δύναται. Λεγέσθω τοιγαρ-
οῦν τὰ ἐκείνου καὶ γραφαῖς καλῶς ἐκτιθέσθω, καὶ ὅσα δὲ πρό-
15 τερον ἀσκητικαὶ βιβλίοι καὶ πατρικαὶ σποράδην ἔφερον κείμενα, ταῦτα
νῦν ὁμοῦ συναγόμενα καὶ οἷα μέρη καὶ μέλη συναπτόμενά τε καὶ
συναρμολογούμενα καὶ εἰς σῶμα ἐν συμμορφούμενα, φιλοθέων
ἀκοαῖς πιστευέσθω. τὰ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἄδεται κομιδῇ πᾶσι καὶ δια-
βεβόηται, καὶ πληρὲς ἐστὶ τῶν ἐκείνου καλῶν οὐ τὸ περιώνυμον μόνον
20 τῆς Σκήτεως ὄρος, ἔνθα δὲ τοὺς ἐπιφανεῖς ἀγῶνας αὐτὸς ἤνυσεν,
ἀλλὰ καὶ ἡ πρεσβυτέρα Ῥώμη, ἐξ ἧς ὀρμαῖσθαι δηλαδὴ λέγεται, καὶ

2 τοῦ μεγάλου om. C. 3 cf. Xen. Sympos. I, 1. 14 τοίνυν B. τὰ κείνου B.
16 μέρη καὶ om. B. 17 μορφούμενα A. 18 codd. ἄδεται κομιδῇ. 20 σκήτης
BC. ἤνυσεν B.

ἡ βασιλις ἦδε τῶν πόλεων, νέα Ῥώμη φημί, καθ' ἣν ἐκεῖνος καὶ πρότερον ἢ τὰ τῶν μοναχῶν ὑπελθεῖν οὐκ ἀσήμους οὐδ' ἀμυδράς, ἀλλὰ καὶ φαιδρότερας ἡλίου, καθόσον ἦν τὸν ἐν βίῳ ἔτι στρεφόμε-
 f. 2 r. νον, τὰς τῆς ἀρετῆς ἀκτῖνας ἐφήπλωσεν οὐκ αὐ||γαζούσας μόνον, ἀλλ' ὡσπερὶ καὶ θέρμην ἐμβαλλούσας τοῖς πρὸς ἀρετὴν ψυχροτέ- 5
 ροις καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς κτῆσιν ἐρεδιζούσας.

Ὁ τοίνυν θαυμαστός οὗτος Ἀρσένιος, ὁ μηδὲν θῆλυ φερωνύμους μὴδ' ἀγεννές πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους εἰσενεγκάμενος, ἀλλὰ τὸ ὄλον ὡσπερ ἀρσενικώτατος τε καὶ γενναιότατος ἐν τούτοις ἀναφαι-
 νείς, πατριδα μὲν τὴν παλαιὰν ἔσχε Ῥώμην, ὡς ὁ λόγος ἤδη 10
 φθάσας ἐδήλωσε, παιδείας δὲ μετέσχεν ἐλληνικῆς, οὐ μετρίως οὐδὲ παρέργως οὐδ' ὥστε γεύσασθαι μόνον καὶ μέχρι τῶν προαυλίων αὐτῆς γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ εἴσω χωρῆσαι καὶ αὐτῶν ἀδύτων ἐντὸς εἰσελθεῖν καὶ διακορῆς ὀφθῆναι τῶν ἐκείνης κομφῶν, καὶ ταῦτα οὐ διὰ μιᾶς τέχνης ἢ ἐπιστήμης ἐλθὼν καὶ ἄχρι ταύτης τὴν ὁρμὴν στησάμενος, 15
 ἀλλὰ καὶ διὰ πασῶν ὀδεύσας καὶ εἰς ἄκρον ἐκάστης ἐλληλυθῶς ψυχῆς θερμότητι καὶ φρενῶν ὀξύτητι καὶ τῷ μηδὲν ὄλως ἐλλείπειν εἰς ἐπιμέλειαν· οὐ μὴν ἀλλ' ἅτε (παιδείας) καὶ λόγων ἐπιμελούμενος ἐν νεότητι, οὐδὲ πρὸς ἀρετῆς ἄσκησιν ἀμερίμνως εἶχε. καὶ τοῦτο, ἄδουσι μὲν καὶ παλαιοὶ λόγοι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μετὰ ταῦτα βίος. 20
 ἐπεὶ καὶ οἴκου θεμέλιον οὐ πάνυ τι δυσκαταμάθητον οὐδ' ἐπισφαλές
 f. 2 v. τοῖς πεπειραμένοις ἐκ τε τῆς || οἰκοδομῆς καὶ τῆς στέγης ὅπως ἔχει κατανοεῖν. καὶ γὰρ ὡς ἐπίπαν ταῖς ἀρχαῖς τε καὶ μεταβολαῖς ἐκάστου τῶν βίων καὶ τὰ πέρατα ἐπακολουθεῖ. εἰ δέ τι καὶ παρὰ ταῦτα ἐν τισὶ γένηται, ἀλλὰ σπανίως πάντως καὶ ἀσυνήθως γίνεται. ἐπεὶ 25
 καὶ φυτὰ οὐ λίαν δυσχερῶς εἰσι γνῶριμα τὰ μετὰ ταῦτα καρπὸν οἶσοντα. ἐκεῖνος μέντοι τὰ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἔσχατον ἀτιμάσας καὶ παρ' οὐδὲν θέμενος τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὅλος γίνεται καὶ

3 καθ' ὅσον BC. 5 ὡσπερ A. 6 τὴν αὐτὴν B. 7 οὗτος in B post τοίνυν. 9 ἀρσενικώτατος BC. 10 τὴν παλαιὰν om. B. 17 τὸ B. 18 ὅτι codd. Verbum παιδείας in codd. omisum insertum coll. Surio, VV. SS. vol. VII, p. 343: Sed neque eo quod doctrinae et eloquentiae operam daret in iuventute, ideo exercendae virtutis nullam curam habuit. ib. ἐπιμελούμενος BC. 20 ἄδουσι codd. 26 εἰσὶ codd.

αὐτῇ συντίθεται μόνη, πρὸς τῷ καθαρῷ τε καὶ εὐγενεῖ τοῦ βίου καὶ
τὸν λόγον ἔχειν εὐγενῆ προελόμενος καὶ λάμπων ὁμοίως ἀπὸ τε
τῆς ἀγωγῆς καὶ τοῦ λόγου διαφανέστατα. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ διάκο-
νον αὐτὸν ἢ κατὰ Ῥώμην ἐκκλησία χειροτονεῖ καὶ τοῦτο ποιεῖ βαθ-
5 μῶν ἐκεῖνη τάξιν φυλάττουσα μᾶλλον ἢ τιμὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς παρ-
έχουσα. αὐτὸς μέντοι δῆλος καθίστατο βίον ἱερωσύνης ἄξιον ἀκριβῶς
παρασχόμενος. ἦν μὲν οὕτως Ἀρσένιος τῇ ἱερατεῖα διαφανῶς ἐμ-
πρέπων καὶ τιμῶν αὐτὴν οὐδὲν ἤττον ἀπὸ τοῦ βίου ἢ ὑπ' ἐκεῖνης
αὐτὸς τιμώμενος καὶ μύρου δοχεῖον ἄξιον φιλαλήθως ἐπιδεικνύμενος.
10 Ἐπεὶ δὲ καὶ Θεοδοσίος ὁ πρῶτος, ὁ μὴ χρόνῳ φημί καὶ τάξει, ἀλλὰ
καὶ τρόπῳ τῶν πρω|τείων ἐπειλημμένος, μετὰ Οὐάλεντα ἐκείνον τὸν f. 3 r.
δυσσεβῆ πρὸς τὸν τῆς βασιλείας ἀνέβη θρόνον ὁ εὐσεβέστατος, οὗτος
ἀκόλουθα τῷ λοιπῷ βίῳ ποιῶν καὶ ὅμοιος ἑαυτῷ κὰν τούτῳ γινόμε-
νος, πολλῇ περὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐκέχρητο τῇ φροντίδι, ὡς μὴ
15 ἀνάγωγοι μηδὲ βλάκες ὀφθεῖεν μηδὲ παιδείας ἄμοιροι καὶ λόγων
ἐλευθερίων, πολλὰ τῆς νεότητος καὶ τῆς βασιλικῆς εὐπαθείας εἰς
τοῦτο συναυρομένης· ἐζήτηι τοιγαροῦν τὸν ἐπιμελητὴν τε καὶ φρον-
τιστὴν καὶ διδάσκαλον, ὡπερ ἂν αὐτοὺς ἐγχειρίσειε, καὶ τοῦτον
ἠβούλετο εἶναι μὴ τὸν βίον μόνον ἀξιοζήλωτον, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον,
20 παιδείας εἰς ἄκρον ἦκοντα, μὴ τῆς θύραθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ'
ἡμᾶς καὶ ταύτης μᾶλλον ἢ ἐκεῖνης, ἱκανώτατόν τε νέου τυπῶσαι
καὶ διαπλάσαι ψυχὴν κοσμησαί τε ἤδη καὶ ρυθμίσαι καλῶς καὶ
γνώμη μέτρον ἐνθεῖναι ὕψους καὶ ταπεινώσεως κερᾶσαι τε με-
τριοπαθεῖα μεγαλοπρέπειαν. οὕτω ζητῶν καὶ κρούων οὐ δῆμαρτε
25 τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλ' εὔρε τὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀριστόν τε καὶ δοκι-
μώτατον· ὁ δὲ ἦν ὁ τὰ πάντα καλὸς Ἀρσένιος. εὔρε δὲ πῶς; ὁ
θερμὸς περὶ τὸ πρᾶγμα ἔρωσ πείθει τὸν βασιλέα καὶ πρὸς Γρατιανὸν
γράψαι, τῆς πρεσβυτέρας τότε Ῥώμης κρατοῦντα καὶ τὴν περὶ τοιοῦδε
ἀνδρὸς || ζήτησιν αὐτῷ ἐπιτρέψαι, καὶ δεσ πάλιν τῷ προεδρεύοντι f. 3 v.
τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας, πάπαν αὐτὸν σύννηδες ὀνομάζειν, ἐγχει-

2 προσελόμενος AC. 7 οὖν in C post μὲν. 18 ἐγχειρήσειε C. 21 ἱκα-
νότατον B. νέον AC. 23 καὶ om. B. κερᾶσαι τε A. 25 ἐν πᾶσι BC.
26 εὔρε δὲ πῶς; om. B. 29 αὐτῷ καὶ C.

ρίζει τὴν ἔρευαν. οὗτος δὲ πάντα λίθον, τὸ τοῦ λόγου, κινήσας, εὐρίσκει τὸν πάνυ σφόδρα τὴν εὐρεσιν οὐκ ἐθέλοντα, κόσμῳ δὲ μᾶλλον καὶ τοῖς τοῦ κόσμου φαιδροῖς χαίρειν εἰπόντα καὶ λιτῶς οὕτω καὶ ἀπραγμόνως μετὰ μιᾶς ἀδελφῆς ὑπὸ θεῶ ζῶντα καὶ αὐτῷ μόνῳ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐπιτρέψαντα. ἐκδιδάσκει τοῖνυν ὁ πάπας καὶ γνωρίζει 5 τὸν ἄνδρα Γρατιανῶ, αὐτὸς πρότερον τὰ ἐκείνου καλῶς ἐκμαθὼν καὶ ὡς τριούτος οὗτος, οἷον ὁ θεὸς ἰδὼν Θεοδόσιος καὶ ἀκριβέστατα διαβασανίσας ἐπαινέσει τοὺς πέμψαντας καὶ τῆς τῶν παίδων ἑαυτὸν ἀνήσει φροντίδος.

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἐκείνος ἀκούσειε, μετακαλεῖται παραχρῆμα τὸν 10 θεῖον Ἀρσένιον καὶ ἰδὼν ὄψιν εὐκοσμον καὶ ἀρετῆς ἔχνη περὶ αὐτὴν γνωρίσας ὑποφαινόμενα, ὄμμα τε σῶφρον καὶ εὐπαγές καὶ εἰς γῆν νεύειν τὰ πολλὰ μεμελητηκός, τὴν ὄλην τε κατάστασιν τοῦ ἀνδρὸς μᾶλα κοσμίαν καὶ μηδὲν ἀπηγές μηδὲ ἄχαρι μηδὲ φιλοσόφῳ βίῳ μηδοτιοῦν ἀντιφθεγγομένην, ἔπειτα καὶ λόγους ἀκούσας οὐκ 15 f. 4 r. ἀφυλάκτως προτεμένους, || οὐδὲ κατ' ἐπίδειξιν ἄρα πληθυνομένους, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ μᾶλλον ἄριστα πλεονεκτούμενους, τῆς μὲν προόδου μόνην αἰτίαν τὴν ἐρώτησιν ἔχοντας, φειδοῖ δὲ καὶ οὕτως ἐξαγομέ- νους, εἶτα πάλιν τῇ σιωπῇ ῥᾶον εἰκοντας, — ταῦτα Γρατιανὸς καὶ ἰδὼν καὶ ἀκούσας, ἦσθη τε τὰ μεγάλα καὶ σιωπᾶν οὐχ ὑπέμεινεν, 20 ἀλλὰ πρὸς τὸν θεῖον εὐθύς Ἀρσένιον· καθάπερ ἠκούσαμεν, ἔφη, οὕτω καὶ εἶδομεν, καὶ οὐδὲν ἀπάδον τῆς περὶ σε φήμης, οὐθ' ὅλως ἀπει- κός οὐτ' ἀπολειπόμενον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον δευτέρα τῶν ὀρωμέ- νων τὰ ἀκούόμενα. λείπεται οὖν τὸ ποδοῦμενον τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ πρὸς πέρας ἐλθεῖν καὶ σε παρ' αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ τοὺς αὐτοῦ πι- 25 στευθῆναι παῖδας γενέσθαι τε τούτοις ἀρχέτυπον βίου καὶ διδάσκαλον ἀκριβῆ οὐ τοῖς ῥήμασι διδάσκοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τοῖς

1 τὸν τοῦ λόγου BC. 2 τὸν add. m. post. A, om. BC. 8 ἐπαινέσαι BC. 9 post φροντίδος in BC sequitur: πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς γρατιανὸς θεασάμενός τε καὶ ὀμιληκῶς καὶ ὅπως χρῆ καταστοχασάμενος συνεφθέγγετο τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομέ- νοις. Cf. Surius l. l. VII, p. 344: ceterum ipse quoque cum eum vidisset et con- venisset Gratianus et eam, quam par est, fecisset coniecturam assensus est iis quae de ipso dicebantur. 12 ἐπαγές C. 14 ἀπηγές B. ἀκούειν B. 18 φειδῶ BC. 22 ἀπάδον της A, ἀπάδον της BC. 23 ἀκριβῆ A.

πράγμασι. τοιαῦτα Γρατιανὸς ἔφασκε, συνόντος αὐτῷ καὶ τοῦ πάπα καὶ συνηγοροῦντος τοῖς λεγομένοις. ἀνένευε δὲ ὁ μέγας Ἀρσένιος τῷ περιόντι τῆς ταπεινοφροσύνης, ἐσφάλθαι λέγων τὰς περὶ αὐτοῦ κρίσεις καὶ μὴ κατὰ τὸ βασιλικὸν βούλημα μηδαμῶς ἔχειν. ἄλλως τε
 5 δὲ, φησὶν, καὶ ὁ χρόνος ἐμοὶ ὁ τῆς τῶν ἐλληνικῶν παιδευμάτων ὀλιγωρίας συχνός. ἀφ' οὗ || γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προσήγμαι κατα- f. 4 v.
 λόγοις καὶ διάκονος προκεχειρίσμαι, πᾶσιν αὐτοῖς ἀποτέταγμαί καὶ λήθην ἔχω τούτων σαφῆ, ὥστε καὶ βουλομένῳ δυσεπιχειρήτᾳ μοι τὰ τῆς διδασκαλίας καὶ οὐδαμῶς εὐδοα. τούτων οὕτως Ἀρσενίῳ τῷ θαυμασῶν
 10 μαστῶ λεγομένων ἐκεῖνοι τὴν αἰτίαν οὐκ ἀγνοοῦντες τῆς ἀνανεύσεως, ὅτι μετριοπάθεια ἦν καὶ ἡσυχίας ἔρωσ οὐ φορητός, πείθουσι δήπου καὶ μὴ βουλόμενον ἄψασθαι τῆς ὁδοῦ, μικροῦ καὶ ἀνάγκην ἐπιτιθέντες αὐτῷ τῆς ἐπιχειρήσεως, πλὴν ἀλλ' οὐ πρότερον ἢ τὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀδελφῆς ὡσπεροῦν θέμις εὖ διαδέσθαι καὶ παρθένοις αὐτὴν βίῳ
 15 σῶφροني κοσμουμέναις παραδοῦναι παρθένον.

Ὡς δὲ καὶ τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων ἐκεῖνος κατὰ μέρος προῖων κατέλαβε καὶ δῆλον τοῦτο κατέστη τῷ βασιλεῖ, τὰ ἐκ Ῥώμης γράμματα πρῶτον ἐκζητήσας καὶ μετελθών, ὧν μία ὑπόθεσις Ἀρσένιος ἦν, καὶ οἱ περὶ Ἀρσενίου μακροὶ ἔπαινοι, εἶτα καὶ μετὰ κλήτον
 20 αὐτὸν ποιησάμενος καὶ ὄψιν ἰδὼν καὶ κατάστημα καὶ λόγων ἀκούσας, αὐτόχρομα Γρατιανὸς ἦν, ὁμοίᾳ τε πάσχων αὐτῷ ἠλίσκετο. καὶ τὰ ὀρώμενα ταῦτα τῶν γεγραμμένων σφραγίδα δηλαδὴ ποιούμενος, πρῶτον μὲν χάριν ἐγίνωσκε τῷ θεῷ || μὴ ματαίαν ἀλλ' ἐπιτυχῆ f. 5 r.
 θεμένῳ τὴν αὐτοῦ θέλησιν, ἔπειτα καὶ τοὺς παῖδας ἀγαγών, παρα-
 25 τίθησιν Ἀρσενίῳ αὐτός, λέγων, τὸ μετὰ ταῦτα πατὴρ ἔση τούτων ἤπερ ἐγώ, ὅσῳ δὴ τοῦ ἀπλῶς εἶναι τὸ εὖ εἶναι κυριώτερόν τε καὶ πατριχώτερον· τούτους ἐγχειρίζω σοι τῇ μεγαλονοίᾳ, θεὸν ἔφορόν τε καὶ μάρτυρα συμπαραλαμβάνων, ὥστε τοιοῦτους αὐτοὺς ἀποβῆναι μοι διὰ σοῦ, οἷους ἐγὼ βούλομαί τε καὶ εὐχομαι, καὶ τὸ ὄλον ἐκμαγεῖον
 30 αὐτοῦ τῶν σῶν καὶ λόγων καὶ τρόπων ἀκριβέστατον γενομένου καὶ

7 κατὰ λόγους C. 14 ὡσπερ οὖν A, ὡσπερ ἦν BC. 18 αὐτός in BC post ὑπόθεσις. 23 μὲν οὖν B. 25 ἔση AB. 27 εὐφορον τὲ B, θεὸν in C post ἔφορόν τε. 28 ἀποβλήναι A. 29 ἐκ μαγεῖων B.

τοῦ κατὰ πνεῦμα πατρός τοὺς χαρακτῆρας διαφανεῖς σώζοντας, μηδε-
 μιᾶς, ὧ δέσποτα καὶ θεέ, νεωτερικῆς μηδ' ἄλλως ἐπιθυμίας διαφθειρού-
 σης αὐτοὺς ἢ ἐπηλυγαζούσης. οὕτως ὄναιο τῶν πρὸς θεὸν ἐλπίδων
 τῶν σῶν, φιλιτατέ μοι Ἀρσένιε. δὸς ἐνησθῆναι με τῇ ἀγωγῇ αὐτῶν τῇ
 ἀμέμπτῳ καὶ ὁμολογήσαι θεῷ χάριτας, πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτό σοι ἐπὶ 5
 νοῦν κείσθω καὶ μὴ ἀμέλει τοῦ παραγγέλματος. διὰ ταῦτα γάρ
 σοι καὶ παρόντων αὐτῶν ἐπισκῆπτω. οὐ βούλομαί σου τὴν ἀρετὴν
 τῷ βασιλικῷ προσέχειν αὐτῶν ἀξιώματι, ἢ ὡς παῖδας ἐμοὺς εὐλα-
 βούμενον μὴ φόβον αὐτοῖς ἐπισείειν. ὡς γὰρ τέκνα σά καὶ μαθητὰς
 εἶναι σοὺς ἀξιώ καὶ ὑποτετάχθαι σοι καὶ εἶκειν, ὡς πατρὶ γηνησίῳ 10
 f. 5 v. καὶ διδασκάλῳ βούλομαι, ἂν τι παρὰ ταῦτα δράσωσιν, || ὅπερ ἀπεύ-
 χομαι, ἑαυτοῖς ἐγκαλέσουσι, τὰ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοὶ πάλιν ὑφ'
 ἡμῶν πάσχοντες καὶ τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν, ὡς ὁ θεὸς
 φησιν Ἡσαίας, αὐτοὶ φάγονται. οὕτως ἔφη, καὶ τὸ τῆς διατριβῆς
 οἰκημα ἐχόμενά που τοῦ κοιτῶνος εἶναι τοῦ ἑαυτοῦ εὐθὺς ἐπιτρέπει, 15
 ὡς ἂν οὕτω θαμινώτερον αὐτοῖς παραβάλλον ῥαθυμίαν τε, ἢ νέσις
 ἀκολουθεῖν εἶωθεν, ἀπωθῆται καὶ μηδενὸς τῶν ὑπ' αὐτῶν γινομέ-
 νων δεξιῶς ἢ ἐτέρως ἔχοντος ἀθέατός τε καὶ ἀνήκοος ἦ. τὸν μέντοι
 θεῖον Ἀρσένιον πλείστης ἡξίωσε τῆς παρ' αὐτῷ τιμῆς τε καὶ οικειό-
 τητος. πρῶτόν τε γὰρ τῆς οὕτω καλουμένης συγκλήτου διατάχαστο 20
 εἶναι || καὶ πατέρα οὐχὶ τῶν παίδων μόνον τῶν οικείων, ἀλλ' ἤδη καὶ
 ἑαυτοῦ καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, ὅπερ γενόμενον παρὰ τοῖς εὐ κρι-
 νουσι καὶ φρονοῦσι Θεοδόσιον ἐτίμα μᾶλλον ἢ τὸν Ἀρσένιον.

Ὁ τοίνυν θεὸς Ἀρσένιος τοὺς βασιλικούς παραλαβὼν παῖδας, οἱ
 γε Ἀρχαδίος τε καὶ Ὀνώριος ἐκαλοῦντο, τῆς ἄκρας ἡξίου φροντίδος, 25
 καὶ πολλὴν ὄσσην αὐτῶν ἐποιεῖτο ἐπιμέλειαν, ὅτε μὲν τοῖς τῆς ἐλληνι-
 κῆς παιδείας κομφεύμασιν ἐστιῶν, ὅτε δὲ καὶ μᾶλλον τῆς τῶν ἀγίων
 γραφῶν, ἢ μετὰ τοῦ ἡδοντος ἔχει καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἐμπιπλῶν τρα-
 f. 6 r. πέξης, ἐστι δ' ὅτε καὶ νουθετημάτων || καὶ παραινέσεων τῆς ἑαυτοῦ

1 σώζοντας AB. 6 κείσθω B. 8 αὐτῶν om. AB. 9 post εὐλαβούμενον
 in BC καὶ 10 ὑποτετάχθαι σοι AC. 13 γεννήματα C. 14 Es. 3, 10. αὐτοὶ
 om. B. 15 post εὐθὺς in B καὶ. 17 ἀποθεῖται B. 18 ἢ codd. 26 τὴν
 in C post ἐποιεῖτο. ὅτε B. 27 ὅτε B. ἀγίων om. C.

γλώττης ὡς ἂν Ὑμητίου δὴ τινος μεταδιδούς μέλιτος, ὧν πλείω πάντων καὶ δαφιλέστερα τὰ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ βασιλέως ἐτύγχανον ὄντα, πρὸς εὐνοίαν ἀληθῆ καὶ ὀξυτέραν ἢ δούλων εὐπειθειαν ὀδηγοῦντα αὐτούς. πρὸς δὲ καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα κηδε-
 5 μονικὸν καὶ φιλόανθρωπον ὑπετίθει, διδάσκων, ὅτι πιστότερόν τε καὶ μονιμώτερον καὶ λυσιτελέστερον εἰς ἀρχὴν εὐνοία φόβου. ἐπὶ τούτοις παρῆνει καὶ τὸ μὴ μέγα φρόνεῖν ἐπὶ τῷ διαδήματι μηδὲ τῇ πορφύρᾳ, ἀλλὰ κόσμον ἡγεῖσθαι μᾶλλον ἴδιον παιδείαν καὶ ἀρετὴν. ἐκεῖνα μὲν γὰρ καὶ φαύλων ὑπῆρξε βασιλέων καὶ μοχθηρῶν πολλάκις
 10 καὶ τὸ χεῖρον, ὅτι μηδὲ μέχρι βίου συνδιέμεινε τοῖς ἐπὶ τούτοις ἀβруνομένοις, ταῦτα δὲ τῶν ἀγαθῶν μόνον ἐστὶ καὶ οὐχὶ μόνον συν-
 υπῆρξεν αὐτοῖς διὰ βίου, ἀλλὰ καὶ μνήμην αὐτῶν ἄσβεστον διετήρησε, τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρατεινομένην, καὶ τοιαῦτα μὲν, ἅπερ ὁ θεὸς Ἄρσένιος τοῖς τοῦ βασιλέως παρῆνει παισίν. ἀλλ' οὐχ ὡς μα-
 15 θηταῖς ἐχρήτο τοῖς νέοις, οὐδὲ παρισταμένοις ὠμίλει αὐτὸς καθεζόμενος κατὰ τὴν βασιλείον ἐντολήν, ἀλλὰ τούναντίον μᾶλλον, ἅμα μὲν τὸ βασιλικὸν πρεσβεύων ἀξίωμα, ἅμα δὲ καὶ ἑαυτῷ τὴν φίλλην f. 6 v.
 συντηρῶν μετριοφροσύνην. Πλὴν ἀλλὰ τὸν βασιλέα παρ' ἐλπίδας οὕτως εἰς τὴν διατριβὴν παραβεβληκότα καὶ θεασάμενον ταύτη
 20 θρόνοις μὲν τοὺς παῖδας ἐποχομένους, ἐκεῖνον δὲ παριστάμενον αὐτοῖς καὶ οὕτω διαλεγόμενον χαλεπῆναί τε οὐ μετρίως καὶ λόγους ἐμβριθεστέροις τῆς τοῦ Ἄρσενίου καθικέσθαι ψυχῆς τὴν τε προλα-
 βούσαν αὐτῷ προτείνοντα ἐντολήν, καὶ ὅτι μηδαμῶς φυλάξειε ταύτην δι' ὀνειδούς ποιούμενον. τὸν δὲ οὕτω μεθ' ὄσης ἐχρήν ἐκεῖ-
 25 νον τῆς δυσωπίας· ὦ βασιλεῦ, εἰπεῖν, ὀρθῶς προσήκει χρῆσθαι τοῖς πράγμασι καὶ τὰ οἰκεῖα τούτοις ἀπονέμειν εὐδιακρίτως, ὅπερ ἐστὶ τὴν μὲν διδασχὴν καὶ παραίνεσιν τῇ νεότητι, τῇ βασιλείᾳ δὲ τὴν τιμὴν. πρὸς ταῦτα μᾶλλον παροξυνθέντα τὸν βασιλέα· τίς δὲ καὶ ὁ χειροτο-
 30 λούδως ἀπονέμων; οὕτως εἰπόντα καὶ τὰ παράσημα τῆς βασιλείας

1 ὕμητίου B, ὕμητίου C.	7 τῷ μὴ μέγα C.	11 ἀβруνομένοις C.
σὺν ὑπῆρξεν B.	μόνων C.	13 σὺν παρατεινομένην A.
19 ταύτη codd.	20 ἐποχομένους B.	21 χαλεπῆναί A.
24 διονείδους B.	25 δυσωπείας B.	29 αὐτοῖς in C post ἀκολούδως.
		16 τούναντίον B.
		23 φυλάξει codd.

εὐθύς αὐτοὺς ἀφελέσθαι καὶ τὸν μὲν θεῖον Ἀρσένιον ἐγκαθίσαι τῷ
 θρόνῳ καὶ μὴ βουλόμενον, ἐκείνους δὲ φιλοὺς οὕτως ὑπ' ὄψιν αὐτῷ
 παραστῆσαι, εἶτα καὶ τὸ αἰοίδιμον ἐκεῖνο καὶ βασιλικώτατον ἐπιφθέγ-
 ξασθαι· εἰ μὲν ἀρμόζοντας ἑαυτοὺς διαδώσι τῇ βασιλείᾳ, τουτέστι
 f. 7 r. παιδείᾳ καὶ νόμοις καὶ θεοῦ θελήμασι καὶ ἡθηρισμένους, δυνατὸς ἐκεῖ- 5
 νος καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἐγχειρῆσαι πρὸς τὸ λυσιτελεῖν ὧν ἄρ-
 χουσιν ἡρμοσμένην. εἰ δ' οὖν, κρεῖττον οὕτως ἀποβιῶναι μᾶλλον
 αὐτοὺς ἢ ἄρχειν ἀπαιδεύτως καὶ σφαλερῶς. Τούτων ἀκούσας ὁ θεῖος
 Ἀρσένιος ἐθαύμασε μὲν τὸν βασιλέα τῆς εὐσεβοῦς γνώμης καὶ
 μακάριον ἐν βασιλευσιν ἠγήσατο, αὐτὸς δὲ τῆς τῶν παίδων ἐπιμε- 10
 λείας, ὡς τὸ βασιλικὸν ἐπίταγμα, εἶχετο, ἀρχικώτερον τοῦ λοιποῦ
 μᾶλλον ἢ σοφιστικώτερον αὐτοῖς χρώμενος, ὡς ἐκεῖνον μὲν ἀξιοπρε-
 πῶς καθῆσθαι καὶ οὕτω προίεσθαι τὴν διδασκαλίαν, αὐτοὺς δὲ παρ-
 εστῶτας ἀκούειν τῶν διδαγμάτων. εἶεν. ἀλλὰ φροντίσιν ἐμπεσῶν
 τοιαύταις Ἀρσένιος καὶ ἄσχυρος γεγωνῶς ἤχθητο μισόφροντις ὧν 15
 ἐσχάτως, καὶ ὄχλων ἄλλως καὶ θορύβων ἐπιεικῶς ἀνομιλήτος· οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ καθέδρα καὶ ὁ θρόνος αὐτὸς καὶ τῆς δόξης τὸ περιβλεπ-
 τόν τε καὶ ἀξιωματικώτατον δεινῶς ἔθραττε τὸν Ἀρσένιον, ἀπώμοτα
 ἤδη αὐτῷ γενόμενα καὶ τοῦ σκοποῦ φημί καὶ τοῦ ἔρωτος, ὃν ἐκ
 πολλοῦ ὤδινε, διαφερόντως ἀπάδοντα. τοῦ γὰρ μοναχικοῦ βίου καὶ 20
 τῆς ἀδοξοτέρας μᾶλλον ἤρα διαγωγῆς. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ εὐχῆ πρὸς
 θεὸν ἐκέχρητο θερμοτάτῃ αἰτίαν πορίσαι τινὰ καὶ πρόφασιν εὐπρεπῆ,
 f. 7 v. δυναμένην αὐτὸν ἀνεῖναι τῶν παρόντων δεσμῶν. ὁ || μὲν οὖν ἠύχετο,
 ὁ δ' οὐκ ἀνήκοος ἦν, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς οἶδεν εὐμηχάνως κἀνταῦθα
 οἰκονομεῖ. ὁ δὲ τρόπος οὗτος. 25

Πλημμελεῖ τι ἄρα Ἀρκάδιος ὁ τοῦ βασιλέως υἱός, οὐ μικρὸν
 οἶον καὶ παροφθῆναι οὐδὲ παραιτήσεως ἄξιον. μᾶστιξιν αὐτὸν
 ὁ θεῖος Ἀρσένιος μέτεισι σωφρονίζων. οὐκ ἤνεγκε πρᾶως ἐκεῖ-
 νος, ὕβριν μᾶλλον καὶ οὐχὶ παιδείαν τὸ πρᾶχθὲν ἠγησάμενος.
 ἀμέλει καὶ ἐγχοτῶν ἦν καὶ τρέφων παρ' ἑαυτῷ τὴν ὀργὴν 30
 καὶ τῷ διδασκάλῳ θάνατον ὑπορύπτων. σπαθᾶριον οὖν τινα

7 post οὖν in C ἀλλά.
 codd. 26 ἄρα om. C.

8 in B post θεῖος — ἀνήρ.

20 ἀπάδοντα

τόν ὑπηρετούμενον ἔχων, ὃς καὶ εὐνοὺς αὐτῷ ἐδόκει καὶ τῶν ἀπορρή-
των κοινωνὸς ἐχέγγυος, αὐτῷ δὴ τὰ ἐπὶ νοῦν φανεροὶ καὶ οἷς οἶδε
τρόποις Ἀρσένιον ἀνελεῖν ὑποθήγει. ταῦτα στρέφων Ἀρκάδιος οὐκ
ἐμελλε πάντως λανθάνειν θεόν, ὃς ἦν Ἀρσενίου φύλαξ πιστότατος· δύο
5 τοιγαροῦν ἐμβάλλει τὰ ἰσχυρότατα τῆ τοῦ σπαθαρίου ψυχῆ, αἰδῶ τὴν
ἐκ τῆς ἀρετῆς Ἀρσενίου (καὶ γὰρ ἦν εὐλαβείας ἐχόμενος ὁ ἀνὴρ)
καὶ φόβον ἄμαχον ἐκ τοῦ βασιλέως. ἀπελθὼν οὖν ἔκφορον ποιεῖ τὸ
χρυπτόμενον Ἀρσενίῳ, εἶτα καὶ λαθόντα τῆς βασιλευούσης αὐτὸν
ὑπεξελεθεῖν ὑποτίθησι καὶ ἄστροις, ὃ δὴ λέγεται, τὴν ὁδὸν σημαίνε-
10 σθαι· || οὐδὲ γὰρ ἄλλως, εἰπὼν, ἄλυπος ἔση καθάπαξ καὶ ἄφρον- f. 8 r.
τις τῶν ἠπειλημένων. τοῦτο δὲ τῆς θείας ἦν, ὡσπερ ἔφαμεν, προ-
νοίας, οἰκονομούσης αὐτῷ θαυμασίως τὴν τῶν ποδοιμένων ἐπιτυχίαν
καὶ τὴν εἰς τὸν μονήρη βίον ἡρεμαίαν κατάστασιν. ἐδεῖτο τοιγαροῦν
Ἀρσένιος θερμῶς τοῦ θεοῦ, εὐ τε διαφυγεῖν τὴν ἐπιβουλήν καὶ τῆς
15 κατὰ ψυχὴν ὄλως σωτηρίας ἐπιτυχεῖν. οὕτως εὐχομένῳ φωνή τις
ἄνωθεν ἠχεῖται· Ἀρσένιε, λέγουσα, φεῦγε τοὺς θορύβους καὶ σῶζῃ.
Τοιαῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας ἡδίστα καὶ συνωδᾶ τῷ θελήματι οὐ μέλλων
ἦν οὐδ' ἀναδυόμενος, ἀλλ' αὐτίκα τοὺς μὲν ἱματισμοὺς ἐκείνους καὶ
τὴν ἀλαζόνα περιβολὴν ἀποδύεται, πέννητι δὲ καὶ ἀδόξῳ προσήκουσαν
20 ἐνδυσάμενος ὀξέως ἐχώρει πρὸς τὸν αἰγιαλὸν καὶ πλοίου τυχῶν, οὐδὲ
τοῦτο ἀθεεῖ πάντως, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀποπλεῖν εὐτρεποῦς ἐπιβαίνει
καὶ ὡς τάχιστα ἐκεῖ διασώζεται. εἶτα καὶ ὄν ὠδινε πόθον εἰς
πέρας ἐνεγκεῖν ἐπισπεύδων, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς βασιλικῆς ἐλπίδος
πᾶσαν περιαιρῶν πρόφασιν, παραχρῆμα τὴν τε κόμην τῆς κεφαλῆς
25 ἀποκείρεται καὶ σὺν αὐτῇ πᾶν εἴ τι λείψανον κοσμικῆς φροντίδος
ὑποσμύχον αὐτὸν ἦν. τὴν μοναχικὴν δὲ στολὴν καὶ τὸν ἀρμό-
ζοντα μοναχοῖς σκοπὸν περιβάλλεται καὶ πρὸς τὴν Σκῆτιν, περὶ
ἧς ἤδη καὶ φθάσαντες || ἔφαμεν (ὄρος δὲ αὕτη δεινῶς ὑψηλὸν καὶ f. 8 v.
ἡσύχῳ βίῳ συμβαῖνον), εὐθύς ἅπεισι καὶ τοῖς ἐκεῖσε ἀσκουμένοις
30 πατράσιν ἑαυτὸν ἐγκρίνει. ὁ μὲν οὖν εἶχεν οὕτως· τοῦ δὲ βασι-

7 ἄμαχον om. B. 10 ἄλλως om. C. εἰπὼν om. C. 18 μονήρη B.
15 φωνή τις A. 16 σῶζει B. 17 συνωδᾶ C. 21 τούτου B. 22 ὡς
τάχος BC. ἐκεῖ A, ἐδόκει B. διασώζεται AB. 25 περικείρεται B. ὅτι B.
26 ὑποσμύχον BC. αὐτῷ C. 27 σκῆτην BC. 28 ἔφημεν A.

λέως τὴν ἐκείνου φυγὴν ἡσυχῇ μὴ διενεγκόντος, ἀλλὰ πολλῶν ὡς
 εἰκὸς πολλακίς κατὰ ζήτησιν αὐτοῦ πεμπομένων ἐσχατιαὶ ἅπασαι,
 νῆσοι, σπήλαια, σχισμαὶ πετρῶν καὶ αὐτὰ δὲ ὁ φασι τὰ νέρθεν
 γῆς ἠρευνῶντο. ἀφανῆς δὲ ἦν Ἀρσένιος καὶ ἀνεύρετος, τοῦ θεοῦ
 κρύπτοντος αὐτὸν, εἶπεν ἂν ὁ θεῖος Δαυτδ, ἐν ἀποκρύφῳ τῆς ἑαυτοῦ
 σκηνῆς καὶ ἰδίαις πτέρυξι περιθάλλοντος. καὶ οὕτω μὲν παρ' ὄλην
 τὴν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ζωὴν τὰ τοῦ θεοῦ κέκρυπτο Ἀρσενίου
 καὶ ἄδηλα ἦν. Ἐπει δὲ καὶ Ἀρκάδιος τὴν βασιλείαν μετὰ τὴν τοῦ
 πατρὸς τελευτὴν ἐκδέχεται, δηλός, ἐνθα ἦν, Ἀρσένιος αὐτῷ γίνεται,
 καὶ οἶον μέτεισι βίον ἀγγελικόν καὶ οὐράνιον. ἀμέλει καὶ γράμμασιν
 αὐτὸν ἀσπάζεται, πολὺ τὸ ὑποχωρητικὸν καὶ μέτριον ἔχουσι. τὰ δὲ
 γράμματα θερμῇ δέησις, εὐχαῖς αὐτῷ τὸν ὄσιον συναίρεσθαι τῆς
 ἀρχῆς, ὥστε κατὰ τὸ θεῶ φίλον ἰθύνειν αὐτήν. ὁ δὲ μᾶλλον αἰτιώ-
 τατον τῆς ἐπιστολῆς ἢ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξαγόρευσις, ὑπὲρ ἧς καὶ
 παρηγεῖτο σπουδαίως καὶ ἐξιλάσκετο, προτείνων καὶ φιλότιμον αὐτῷ
 δωρεάν. ἢ δὲ ἦν οἱ τῆς Αἰγύπτου ἅπαντες ἥ φόροι καὶ ἡ πρόφασις
 εὐπρεπῆς, ὥστε πένησιν ὑπ' αὐτοῦ διανεμηθῆναι καὶ ἱεροῖς σεμνεῖσις
 ἐν χρεῖα οὔσι τῶν ἀναγκαίων. οὕτως Ἀρκάδιός τε ἔγραφε καὶ ἀντι-
 γράφων τυχεῖν ἐμμελῶς ἐδεῖτο. Ἀρσένιος δὲ ταύτην δεξάμενος
 τὴν ἐπιστολὴν ἀντιγράψαι μὲν ἐπένευσεν οὐδαμῶς, ἐγνώρισε δὲ
 ἀγράφως· ὁ θεός, εἰπὼν, πᾶσιν ἡμῖν ἔλεως εἴη καὶ συγγνώσεται τὰ
 ἡμαρτημένα. περὶ μέντοι χρημάτων διανομῆς οὐδὲν ἐμοὶ προσῆκον,
 ὅς ἤδη τέθνηκα τῷ κόσμῳ· τεθνηκός τε πράξις οὐδεμία. ἀλλὰ γὰρ
 οὕτως Ἀρσένιος τοῦ κόσμου τε ἀπανίσταται καὶ τοῖς ἐν Σκῆτει μονα-
 χοῖς συντάττεται, οἷς ἄρα καὶ συνασκούμενος καὶ πρὸς αὐτοὺς τὴν
 ἀμιλλαν ἠρημένος οὐδενὸς δεύτερος ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς ἰδρώσιν
 ἠνείχετο εἶναι. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῶν πρωτείων αὐτῶν ἐπελά-
 βετο. οὐδὲ γὰρ ἄγευστος ἦν πόνων οὐδ' ἀνομιλῆτος οὐδὲ πρῶτον
 αὐτὸν ἢ Σκῆτις καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἔσθημα πονοῦντα πρὸς ἀρετὴν
 ἔγνω, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ σεμνῆς τε πολιτείας καὶ τοῦ κατὰ θεὸν

1 φυγὴν B.	ἡσυχῇ codd.	ἐνεγκόντος C.	3 ὄφασι A.
5 Psalm. 26,5.	13 τῷ B.	14 καὶ om. BC.	15 πάνυ ἠτέτο A.
16 ἦδε AC.	οἱ AC, ἢ B.	19 ταύτην om. C.	20 καὶ in BC post δὲ.
24 σκῆτη B. σκῆτη C.	27 μὲν om. BC.	τῶν om. BC.	29 σκῆτη BC.

ἐφρόντιζε βίου. και ἡ περι τὰ βασιλεια διαγωγῆ και τὸ φιλότιμον δὲ τῆς ἐσθῆτος και σοβαρὸν οὐκ εἶχον αὐτοῦ και τὴν καρδίαν συνηδομένην. φόβῳ γὰρ ἐκεῖνος θεοῦ πεπέδητο και ἀρετῆς ἐπεμέλετο και πόνων ἐθάς ἦν ὥστε κατὰ τὸν θεῖον Δαυτδ ἐν τοσοῦτῳ πλήθει || και f. 9 v.

5 θορύβοις διάγοντα κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ και αὐτὸν λέγειν θαρρούντως. ταύτη τοι και ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τῶν πρωτείων οὐκ εἰς μικρὰν ἐπελάβετο. πλήν ἀλλὰ και οὕτως ἔχων Ἀρσένιος πάντων ἔσχατον ἑαυτὸν ἐτίθει και παιδείας ὅσης ἐμπλεως ὦν ἀγροϊκὸς τις ἐδόκει και ἀμαθῆς εἶναι και τὸ μηδὲν εἰδέναι προσεποιεῖτο, πλήν
10 Ἰησοῦν Χριστὸν κατὰ Παῦλον και τοῦτον ἐσταυρωμένον, εἰς ἄκρον δὲ ἀρετῆς ἰγμένος και πρὸς τοῖς ἄλλοις και διακρίσει μάλιστα κοσμηθεῖς, ἡ και μεῖζων εἶναι τῶν ἄλλων κρίνεται.

Συνελεύσεώς ποτε ἀσκητῶν γενομένης, και γὰρ ἔθος αὐτοῖς ἐν τισι καιροῖς τοῦ ἰδιάζειν ἀφεμένοις ἐν ταῦτῳ γίνεσθαι και τοὺς περι ὠφελείας
15 ψυχῆς φίλους λόγους κινεῖν, τοῦτο δὲ και μεταβολὴ τις τῶν πόνων ἐστὶ πρὸς ψυχαγωγίαν και οὐ περιττὸν οὐδὲ ἄκαρπον. ὡς οὖν πάντες ὁμοῦ συνηθροίσθησαν, ἤξιοῦτο παρ' αὐτῶν Ἀρσένιος λόγων αὐτοῖς ἄρξαι τῶν εἰς ὠφέλειαν. ὁ δὲ ὑπακούειν πατράσι μᾶλλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίδειξιν τι ποιεῖν οὐδὲ τὴν παιδείαν, ἣν ἤθροισεν, ὑποφῆναι βουλό-
20 μενος, ἄλλως τε δὲ και τῷ εὐζώνῳ μᾶλλον τοῦ λόγου και ἀφελεῖ χρώμενος· ἀδελφοὶ και πατέρες, ἔφη, παντὸς πράγματος, ὧ ἂν τις ἐπιχειροῖη, αἰτία τις προηγεῖται και σκοπὸς καθ' ὃν πράττεται. || f. 10 r.

αἰτίαν δὲ τῆς ἡμῶν ἐκ τοῦ κόσμου φυγῆς οὐδεμίαν ἄλλην εἰποιμεν ἂν ἢ τὴν τῆς ψυχῆς κάθαρσιν και τὴν ἐκεῖθεν ἐπομένην αὐτῇ σωτη-
25 ρίαν. σπουδαστέον οὖν ἡμῖν, ὅση δύναμις, ἑαυτοὺς ἐκκαθάραι και μᾶλλον τὸν ἐντὸς ἀνθρωπον. ἐνθα δὴ και ὁ πόλεμος μεῖζων και ἡ νίκη δυσχερεστέρα. πολλοὶ γὰρ εἰσιν, οἱ περι μὲν μολυσμοῦ σαρκὸς και τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας πολὺ τὸ ἐγκρατὲς ἐπεδείξαντο και νηστεῖαις ἐχρήσαντο και ἀγρυπνίαις και ἄλλαις ὅσαις κακοπαθείαις.
30 περι δὲ τοῦ κατὰ διάνοιαν μολυσμοῦ και τῆς ἐντελοῦς καθάρσεως οὐδὲν ἢ ὀλίγα παντελοῶς ἐφρόντισαν, καίτοι γε τοῦ παραγγέλματος

4 Psalm. 140,10. 5 θορύβῳ B. ἐγὼ om. C. 6 ταύτη codd.
10 I Corinth. 2,2. 11 ἡγμένος B. 14 ταυτῶ codd. 15 φίλους om. BC.
19 ποιῶν codd. 22 καθ' ὃ B.

οὐ περὶ καθάρσεως τοῦ τῆς σαρκὸς μολυσμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχοντος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ πορνείαν μὲν καὶ τὴν ἄλλην ἐκφυγεῖν ἡδυπάθειαν πολλοῖς ἐμέλησεν, ὥστε μέντοι τῶν κρυφιωτέρων παθῶν, οἷον φθόνου, φιλοδοξίας, οἰήσεως, χρημάτων ἔρωτος καὶ τοῦ πάντων χείρονος ὑπερηφανίας, τούτων ἐκφυγεῖν 5 τὰς ὀχλήσεις ὀλίγοι κομιδῇ πεφροντίκασι. ταύτη τοι τὴν κάθαρσιν ἐξ ἡμισείας ἔχουσιν οὗτοι, μᾶλλον δὲ τῷ πλείονι καὶ καιριωτέρῳ μέρει ἀκάθαρτοι μεμενήκασι καὶ οἷον ἀνδριάντες εἰσίν, οἱ ἔξωθεν μὲν f. 10 v. τῷ χρυσῷ πολλάκις ἦ καὶ χαλκῷ στιλβουσι, || τὰ δὲ ἔνδον ἀκαθαρ- σίας καὶ ὄλως πάσης ἄλλης πεπλήρωνται φαυλότητος. τούτων 10 οὖν καὶ μᾶλλον ἡμεῖς τῶν ἀδήλων παθῶν ἐκκαθαρθῆναι σπουδά- σωμεν. καὶ τοῦτο δὲ μὴ λανθανέτω ἡμᾶς, ἀδελφοί, ὅπως ὁ ἐχθραί- νων ἡμῖν διάβολος πολλαῖς καὶ ποικίλαις ταῖς μηχαναῖς χρώμενος ἔξαπατᾶν ἡμᾶς πειρᾶται καὶ προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ τοῖς πονηροῖς ἐμπίπτειν παρασκευάζει οἷον φιλοξενίαν ὑποτιθέμενος καὶ τὴν τῶν 15 παραβαλλόντων ἀδελφῶν ἀκολούθως φιλοφροσύνην συνεσθίειν αὐτοῖς καὶ συμπίνειν παρασκευάζει. καὶ ἡ αἰτία τὸ τῆς ἀγάπης καλόν. εἶδ' οὕτως ὑποκλέπτων ἡρέμα καὶ ὑποσπῶν εἰς τὸ τῆ γαστρὶ δουλεύειν ἡμᾶς λαθῶν εἴλκυσε κάντεῦθεν ἐμπαθείαις καὶ ἡδοναῖς εἰς κόρον ἐμόλυνεν. ἄλλοις πάλιν ἐλεημοσύνην ὑποβαλὼν καὶ χρηστότητα καὶ 20 τὴν περὶ τοὺς πένητας εὐποιίαν ἐντεῦθεν ἔρωτα χρημάτων αὐτοῖς ἐνήκε καὶ πρὸς φιλαργυρίαν ἐξέμηνεν. ἐτέροις τὴν τῶν πολλῶν ὠφέ- λειαν εἰς δέλεαρ ὑποσπείρας τὴν ἡσυχίαν ἀπολιπεῖν ὡς ἄκαρπον παρεσκευάσε καὶ πολλοῖς μὲν τῶν κοσμικῶν ὀμιλεῖν, ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς γυναικας ἀφυλάκτως τοῦτο ποιεῖν ἀνέπεισεν, ὡς ἤδη πρὸς ἀπά- 25 θειαν ἐφθαχόσι καὶ οὕτω φιληδόνους καὶ ἐμπαθεῖς τοὺς ἀθλίους ἀπ- f. 11 r. ἔδειξεν. || ἄλλους ἀνενοχλήτους ἐάσας καὶ τῷ μηδενὶ τῶν παθῶν ἀλωτοὺς εἶναι, παρακρουσάμενος εἰς ὑπερηφανίαν ἐπῆρε καὶ οὕτω ῥαδίως κατήνεγκεν. ἔστι δὲ οὗς καὶ τοῦ πολεμεῖν ἀποσχόμενος, καὶ μάλιστα τοὺς πρὸς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας ἐναγχος ἀποδυσάμενος, 30

3 μὲν τοι codd. 5 χείρωνος A. 6 κομιδῇ codd. ταύτη codd. 8 Cf. Matth. 28,27. 10 ὄλως—φαυλοτάτης codd. πεπλήρωται B. 11 ἀδήλων BC. 14 ἡμᾶς om. AB. 15 οἷον om. C. 23 ὑποσπείρας A. 26 τοὺς ἀθλίους om. B, ἀθλίους sine τοὺς C.

ἀδεῶς ἔχειν αὐτοὺς καὶ ἀμερίμνως ἠπάτησεν, ἐξ οὐπερ εἰς ῥαθυμίαν ἐμβαλὼν καὶ πόνων ἀμελλῆσαι παρασκευάσας ἀδρόνον ὡς εὐχειρώταις ἐπέθετο καὶ ἀόπλοις καὶ οὕτω μυρίῳ σάλῳ τὸν λογισμὸν διέσεισέ τε καὶ συνετάραξε, πολλάκις μέντοι καὶ τῷ τῶν παθῶν βυθῷ κατε-
 5 βάπτισεν. ἑτέρους αὖτις θαρρεῖν ἑαυτοῖς ἀναπέισας, ὡς μέτρου ἤδη μείζονος ἐφικομένους πιστεύεσθαι, καὶ ἄλλων λογισμοὺς καὶ παθῶν καὶ πολέμων ἐξαγορεύσεις ὑπέβαλεν. οἷς μήπω τὰ οἰκεία πάθη καλῶς ἀπονιψαμένοις πρῶτα μὲν ὑπομνήσεις καὶ διατυπώσεις τῶν
 10 ὧν ἀκηκόασιν ἐμπαθῶς ἐνήκεν, ἔπειτα καὶ πρὸς μολυσμοὺς σαρκὸς ἀθλίως κατήνεγκεν. ἐπεὶ οὖν αἱ τοῦ πειράζοντος προσβολαὶ ποικίλαι οὕτω καὶ πολυειδεῖς καὶ δυσφάρατοι, πολλῆς καὶ ἡμῖν δεήσει τῆς φυλακῆς καὶ τῆς νήψεως καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν προσοχῆς, ἵνα παρ' αὐτοῦ φωτιζόμενοι μὴ λάθωμεν ὡς καλῷ τῷ πονηρῷ χρώ-
 μενοι μὴδὲ τοῖς βλαβεροῖς περιπίπτοντες ἀδήλως ||, ἀλλὰ γρηγορῶμεν f. 11 v.
 15 καὶ νήφωμεν περισκοποῦντες, πόθεν καὶ πότε καὶ πῶς τὰς προσβολὰς ἐκεῖνος ποιεῖται καὶ μηδενὶ μὴδ' ὄλως δι' ἀπροσεξίαν προσπταίωμεν.

Τοιαῦτα καὶ ἕτερα τούτοις ὅμοια ὁ θεὸς Ἀρσένιος πρὸς τοὺς συναθροισθέντας διαλεχθεὶς μοναχοὺς, ἐτι μᾶλλον τῇ ταπεινώσει ἐκέχρητο καὶ ὡς μηδὲν εἰδὸτα ἑαυτὸν τε ἐλογίζετο καὶ τοῖς ἄλλοις
 20 παρεῖχεν ὑπονοεῖν. ἀριστα δὲ καὶ τὰς τῶν δαιμόνων ἠπίστατο προσβολὰς, ἅτε δὴ καὶ πολλοῖς αὐτῶν τοῖς πειρατηρίοις ἐξετασθεῖς, καὶ ποτε τῶν δαιμόνων ἐπιστάντων αὐτοῦ τῷ κελλίῳ—τοῦτο δὲ ὁ μοναχὸς Δανιὴλ ἐξηγήσατο, ἀνὴρ πλείστα μὲν τῷ μακαρίῳ τούτῳ συγγενόμενος, πολλοῖς δὲ καὶ τοῖς μοναχικοῖς ἐνιδρώσας
 25 καμάτοις. ἐξηγεῖτο τοιγαροῦν, ὅτι τῷ τοῦ Ἀρσενίου κελλίῳ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐπισκηψάντων πολλαῖς τε κακώσεσι καὶ φαντασίαις ὀχλούντων αὐτὸν καὶ λυπούντων ἡσυχῇ αὐτὸς ἐκαρτέρει, πάσχειν οὐδὲν προσποιούμενος, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐπιφθεγγόμενος, ὡς ἐκ τῶν διακονουμένων αὐτῷ καὶ προσεδρευόντων ἐδηλώθη· ὁ θεὸς
 30 μὴ ἐγκαταλίπῃς με, καθότι μὴδὲν ἀγαθὸν αὐτὸς εἰργασμαι ἐνώπιον τῶν σῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν χρηστότητα τὴν σὴν, δέσ-

4 κατεπόντισεν B. 7 οἰκεία B. 11 δυσφάρατοι B. 16 προσπταίω-
 μεν BC. 26 δαιμονίων C. 27 ὀχλούντων αὐτῷ BC. ἡσυχῇ codd.
 30 in B μὴδὲν post ἀγαθόν.

f. 12 r. ποτα, || δός μοι δὴ ἀγαθοῦ βίου ἀρχῆς ἄψασθαι. οὕτω δὲ καὶ τὰ τοῦ
κόσμου ἀπέστερξε καὶ οὐδὲν εἶναι τὸ παράπαν ἠγέετο, ὡς μηδὲ
βλέπειν ἀνέχεσθαι τῶν βιωτικῶν ὅλως μηδὲν, μᾶλλον μὲν οὖν ἀντι-
μετρῶν καὶ ἀντιτιθέμενος τοῖς τοῦ προτέρου βίου λαμπροῖς καὶ τοῖς
ἑσθήμασιν, οἷς ἐκεῖνος ἐνδιατρίβων ἔτι τῷ παλατίῳ περιεβέβλητο, 5
πολλῇ χρῆσθαι τῇ εὐτελείᾳ περὶ τὰ ἄμφια καὶ τοσαύτη, ὡς μηδὲν
ἐν τούτοις διενηνοχένοι ἀγροίκου πένητος, διερρωγῶτα ῥάκη καὶ σαπρὰ
περιβεβλημένου, ἀλλ' ἐκεῖνον τὰ πενιχρὰ ταῦτα καὶ ἀπόβλητα ἤγαλλε
πλέον καὶ τούτοις ἐνεκαλλύνετο, ἅτε δὴ τοῦ ἔσω κόσμου καὶ ἀδύλου
μεταποιοῦμενος καὶ ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ τὸ ἑαυτοῦ κοσμεῖν βουλό- 10
μενος. Οὕτω δὲ καὶ τὸ κομψόν τε καὶ περιμάχητον τῆς θύραθεν
παιδείας παρ' οὐδὲν αὐτὸς ἐλογίζετο, ὡς μοναχοῦ τινος Εὐαγρίου
τοῦνομα σφόδρα τῇ ἑλληνικῇ παιδείᾳ σεμνυνομένου, ἐπεὶ διάπειραν
οὗτος ἐποιεῖτο τοῦ φρονήματος Ἀρσενίου καὶ περὶ τῶν αἰγυπτίων
μοναχῶν ἤρετο· πῶς οὗτοι, λέγων, ἀμαθεῖς ὄντες τοσαύταις ἄρα καὶ 15
τληκαύταις κομῶσι ταῖς ἀρεταῖς, ἡμεῖς δὲ παιδείας οὐκ ὀλίγης μετ-
f. 12 v. εἰληφότες κατορθοῦν οὐδὲ τὰ μέτρια δὴ δυνάμεθα; ὁ θεὸς ἀπε- ||
λογεῖτο Ἀρσένιος ὡς· ἡμεῖς μὲν ἄλλοτρίοις ἐπιπαροῦντες πόνοις δη-
λαδῆ καὶ μαθήμασιν, παρὰ τοῦτο καὶ καρποῦσθαι τι τῶν ἀγαθῶν καὶ
ὡς ἰδίου μεταποιεῖσθαι, δυσκόλως ἔχομεν, οὗτοι δὲ τοῖς ἰδίοις μόνοις 20
ἐνησχολημένοι καμάτοις εἰκότως καὶ ἰδίους δρέπονται τοὺς καρ-
πούς. τοῦτο δὲ εἰρηκεν ἡρέμα καὶ εἰς Εὐάγριον ἀποσκόπτων τῇ ἑλλη-
νικῇ σοφίᾳ οὐ καλῶς ἐπικυδαινόμενον. περιουσία δὲ ταπεινώσεως
οὐδὲ τοὺς ἀγροικότερους ἐπησχύνετο ἐρωτᾶν καὶ παρ' αὐτῶν ὠφέλειαν
καρποῦσθαι τὴν κατὰ δύναμιν. καὶ ποτέ τις πρὸς αἰγυπτίον τινα μο- 25
ναχὸν θεασάμενος αὐτὸν λογισμῶν χάριν ἐρωτῶντα καὶ διαπυνθανό-
μενον, ἐν θαύματί τε τὸ γινόμενον ποιησάμενος, ἤρετο τὴν αἰτίαν·
ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· παιδείας μὲν ἰκανῶς οὐκ ἔξαρνός εἰμι μετασχεῖν,
τοῦ δὲ ἀγροίκου τοῦδε, φησί, τὸν ἀλφάβητον οὕτω μεμαθηκέναι πά-
λιν ὁμολογῶ, τὴν κατὰ θεὸν πράξιν καὶ γινῶσιν διὰ τῆς ἀπολογίας 30
ταύτης ὑπαινιπτόμενος. Οὐ μόνον δὲ τοῖς πλησίον ἀξιοθέατος ὁ ἀνήρ

10 μεταποιοῦμενον A. αὐτοῦ κοσμεῖν BC. 11 βουλόμενον A. 12 τινός
codd. 14 ἐποιεῖτο om. C. 16 οὐκ' A. 21 καὶ om. B. ἡδῖος B.
30 πράξιν B.

καὶ πολλοῖς πρὸς αὐτὸν ἰουσιν ὠφελείας αἴτιος, ἀλλὰ καὶ μήκοθεν οὐκ ὀλίγοι φοιτῶντες πολὺν ἔρωτα εἶχον ὄφιν τε ἰδεῖν Ἀρσενίου καὶ τοῖς τῆς αὐτοῦ γλώττης ῥήμασιν ἐστιαθῆναι. ἀπανταχοῦ γὰρ ἡ τῆς ἀρετῆς ἐκείνου διέδραμε φήμη καὶ τὰς ἀκοάς πεπλήρωκε πάντων,
 5 δι' ἣν αἰτίαν || καὶ πολλοὶ τῶν Ἀλεξανδρέων ὡς αὐτὸν ἤσαν ὥστε f.13 r.
 καὶ αὐτὸν ἐκείνον Θεόφιλον φημι ἀρχιεπίσκοπον, μέγα τὸ πρᾶγμα ἠγησάμενον καὶ περὶ ἐλαχίστου τοὺς τῆς ὁδοῦ κόπους θέμενον ἅμα τῷ ἄρχοντι τῆς πόλεως ἀφικέσθαι καὶ λόγων ὠφελείας δεῖσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ μικρὸν ἀποσιωπήσας εἶτα καὶ ἀπεκρίνατο· καὶ
 10 ἐὰν ὑμῖν εἴπω τι, ὁμολογεῖτε τοῦτο φυλάξαι; καὶ αὐτοὶ εὐθύς κατετίθεντο. ὁ δὲ ἔνθα ἂν ἀκούσητε, εἶπεν, Ἀρσένιον εἶναι, τοῦτο φυλακτέον ὑμῖν τὸ μὴ ἐδεληῆσαι ποτε πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι. εὐφρανε τὸ ῥηθὲν αὐτοὺς, οὐκ ἐλύπησεν τὸ φιλήσυχον τοῦ ἀνδρός, ἐκ τούτου καὶ μέτριον ἄκρως μεμαθηκότας. πλὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα γοῦν
 15 τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὴν πρὸς αὐτὸν ἄφιξιν ἐκζητήσαντος καὶ διὰ τινος ἐρομένου, εἶγε δὴ παραγενομένῳ διανοιξείην αὐτῷ τὴν θύραν· εἰ παραγένῃ, ἔφησεν, ἀνοιξω. εἰ δὲ σοι ἀνοιξω, εὐδὴλον ὅτι καὶ πολλοῖς ἑτέροις, τὸ δὲ λειπόμενον ἐμὲ τῶν ἐνταῦθα μακρὰν ἀποστῆναι. τοῦτο ἀκούσαντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον μὴ προσθεῖναι ἔτι μηδὲν τοιοῦτον
 20 παρ' αὐτοῦ αἰτῆσαι.

Ἐτέρῳ τινὶ τῶν μοναχῶν αἰτοῦντι λόγων ὠφελίμων ἀκοῦσαι ἀγώνισαι πρὸς δύναμιν, ἔφη, τὴν ἔνδον σοῦ καὶ κατὰ νοῦν ἐργασίαν ἀρέσκουσαν θεῷ εἶναι καὶ οὕτως ἔχων τῶν ἕξω περιέσῃ παθῶν. τί τοῦτο || δηλοῦντος Ἀρσενίου; ὡς εἰ μὴ αὕτη πρὸς ἀρέσκειαν θεοῦ f.13 v.
 25 γίνοιτο, μάταιοι πάντες οἱ σωματικοὶ πόνοι καὶ ἄπρακτοί· τούτων δὲ ἀπρακτούντων ὁ τῶν σαρκικῶν παθῶν ἀνεγείρεται πόλεμος. παραινοῦντι δὲ τοῖς προσιοῦσι καὶ ἅ πρὸς σωτηρίαν ἐστὶ διαλεγόμενῳ σύνηδες αὐτῷ καὶ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς λέγεσθαι· ἐὰν, καθὼς ἄρα χρῆ, ζητήσωμεν τὸν θεόν, ἐλεύσεται δὴ οὗτος καὶ ὀφθήσεται πάντως
 30 ἡμῖν, καὶ ἐὰν αὐτὸν διὰ καθαρᾶς κατάσχωμεν πολιτείας, παραμενεῖ

1 καὶ posterius om. AC. 3 ἐνεστιαθῆναι C. 5 ἦσαν A ἤσαν BC.
 10 ἐὰν A. 11 καὶ in BC post ἂν post τοῦτο in B δέ, in C δῆ. 23 περιέσῃ
 in C post ἔχων. 25 γένοιτο B. πάντως BC. 28 ἐὰν A.

ἡμῖν. τούτῳ προσελθὼν τις ἕτερος τῶν γηραιότερων πατέρων· οἱ λογισμοί με, ἔλεγε, συνθλίβουσιν, πάτερ, ὑποτιθέντες· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ νηστεύειν σοι καὶ περὶ πόνους ἔχειν ἀδύνατον ἤδη διὰ τὸ γῆρας, καὶν γοῦν τοὺς κάμνοντάς τε καὶ νοσοῦντας ἐπισκεπτέον, ἐπεὶ καὶ τοῦτο σύμβολον ἀγάπης οὐκ ἀμυδρὸν. πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς Ἀρσένιος, οὐδὲ γὰρ ἀδηλον ἐκείνῳ τὸ κακότεχνον τῶν δαιμόνων καὶ δολερὸν· ὑπαγε, φησὶν, ἔσθιέ τε καὶ πῖνε καὶ ὑπνου δὲ κατὰ τὸ αὐταρκες μετέχειν μὴ παραιτοῦ, μόνον ἀφίστασθαι τοῦ κελλήου σου μηδαμῶς πείδου. Ἄλλοτε πάλιν περὶ τῶν ἐν ξένη διατριβῶν ἐρωτώμενος· εἴπερ συμβαίη μοναχῷ, ἔλεγεν, ἀλλοτρίαν εἰσελθεῖν χώραν ἢ πόλιν, τοῦτο 10

f. 14 r. προηγουμένως φυλακτέον αὐτῷ τὸ μηδενὶ γινώριμον ἑαυτὸν || θέσθαι, τὸ μὴ παρρησίαν ἢ οικειῶσιν πρὸς μηδένα τῶν πάντων κτήσασθαι· τοῦτο φυλαχθὲν τὰ μέγιστα αὐτὸν πάντως ὀνήσει. Ἔτερος τῶν μοναχῶν τοῦνομα Μάρκος τὴν ἀρετὴν ἐπίσημος, τὸ μοναδικὸν εἰδὼς Ἀρσενίου καὶ πρὸς ἀνθρώπων ὁμιλίαν ἀπόστοργον· 15 ἵνα τί καὶ φεύγεις ἡμᾶς, ἤρετο; αὐτὸς μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἡμῖν συγγίνεσθαι τε καὶ ὁμιλεῖν βλάβη τὸ παράπαν οὐδέν, ἡμᾶς δὲ τὰ μεγάλα ὠφελεῖν δύνασαι. πρὸς ὃν ὁ θεὸς Ἀρσένιος· ὁ θεὸς οἶδε, φησί, καὶ λίαν ὑμῶν ἐκκρέμαμαι τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ τί πάθω; μερίζει γὰρ ἑμαυτὸν θεῷ καὶ ἀνθρώποις οὐ δύναμαι, ἐπεὶ ῥάδιον 20 αὐτῷ μᾶλλον ἀρέσκειν ἢ ἐκείνοις. καὶ γὰρ ταῖς μὲν χιλιάσι τῶν ἀγγέλων καὶ μυριάσι σκοπὸς εἰς καὶ θέλημα ἓν, τὸ θεὸν ὑμνεῖν, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασι τοῖς ἐκείνου διακονεῖσθαι, ἀνθρώποις δὲ ἄλλοις ἄλλα θελήματα καὶ διαφέροντες εἰ σκοποί. παρὰ τοῦτο γοῦν καὶ χαλεπώτερον, ὡσπερ ἔφην, αὐτοῖς ἀρέσκειν ἢ θεῷ. 25

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ Ἀρσένιος τῶν τε ἀνθρωπίνων παθῶν ἀνώτερος καὶ τῶν ἀναγκῶν ἰσχυρότερος, ὡς μὴ μόνον πείνη τε καὶ δίψη ῥάδιως μὴ εἶκειν, ἀλλὰ καὶ ὑπνου κοιμηθῆ κρατεῖν, οὐπερ οὐδὲν βιαιότερον οὐδὲ πρὸς τὸ σάρκα θλίβειν καὶ νεκροῦν ἰσχυρότερον. ταύτη τοι καὶ ὄλας νύκτας ἀγρυπνος ὢν καὶ ταῖς εὐχαῖς προσκείμενος, ὡς 30 ἤδη πρῶτὸ γένοιτο, ἵνα μὴ πάντῃ ἐκλυτον ἔχοι τὸ σῶμα καὶ πρὸς

1 γηραιότερων BC. 3 τὸν νηστεύειν B. 4 ἐπισκηπτέον A. 12 ἢ μὴ codd. 18 δύνασθαι A. 20 μερίζει A. 22 τὸν θεόν A. 28 κοιμηθῆ codd. 29 ταύτη codd. 31 πάντῃ codd. 30 ἐκλυτον B.

ἦντινα οὖν πράξιν ἀπειρηκός· δεῦρο, ἔφασκε, δούλε κακέ· καθα-
περεί δούλω τῷ ὑπνω χρώμενος, εἶτα μικρὸν ἀφυπνώσας, αὐτίκα
πάλιν ἀνίστατο καὶ τῆς πρὸς θεὸν εὐχῆς εἶχετο, ἐπιφθεγγόμενος τοῖς
παροῦσι· αὐτάρκης τῷ μοναχῷ μία ὥρα πρὸς ὑπνον.

- 5 Ποτὲ μὲν πράξεισι πατέρων ὁ μέγας ἠβούλετο, ποτὲ δὲ καὶ λόγοις
ὠφελεῖν τοὺς πλησίον, ἔστι δ' ὅτε καὶ πράξεις ἰδίας ἢ θεωρίας ἐτέρου ὑπο-
κριθεῖς τι πρόσωπον, ὥστε μὴ ἀλῶναι τύφῳ, διηγεῖσθαι, ὁποῖον ἄρα καὶ
τὸ προκείμενον. ἔφασκε γάρ, ὅτι γηραιός τις μονάζων κέλλη τῇ ἰδίᾳ
ἐγκαθεζόμενος ἤκουσε φωνῆς ἄνωθεν ὑπαγορευούσης· δεῦρο δὴ καὶ
10 ὑποδείξω σοι τὰ ἔργα, ὅπως ἔχει τὰ τῶν ἀνθρώπων. ἀναστάς τοίνυν
ἐξῆλθε καὶ ὁδηγοῦντι ἀγγέλῳ ἐπόμενος ὠδοιπόρει. ἐν τινι δὲ τόπῳ
ὑποστάς ὁ φανείς αἰθίοπα ἐδειξεν αὐτῷ κόπτοντα ξύλα, οἷς φορτίον
μὲν δεσμήσαι οὐ ῥάδιον ἄρα τοῖς ὤμοις, δεσμήσαντα δὲ καὶ πειρώ-
μενον ἀναθέσθαι μὴ δυνατὸν εἶναι διὰ τὸ βάρος, τὸν δὲ καὶ ἕτερα
15 προστιθέναι. ἔπειτα μεταστήσας αὐτὸν ὀλίγον δείκνυσιν αὐδὶς ἕτερον
ἀπὸ τινος λάκκου ἀρού||μενόν τε ὕδωρ καὶ εἰς δεξαμενὴν αὐτὸ f. 15 r.
τετρημένην ἀποκενοῦντα κἀντεῦθεν ἀπορρέον τὸ ὕδωρ καὶ σκεδαννύ-
μενον. πρὸς τούτοις δείκνυσιν αὐτῷ ναὸν μέγιστον, ἐφ' ὃν δύο ἄνδρες
ἔπαις ἐπικαθήμενοι καὶ τι ξύλον παμμέγεδες ἐγκαρσίως ἐπιφερόμενοι
20 ἐπειρῶντο μὲν αὐτίκα διὰ τῆς πύλης οὕτως εἰσελθεῖν, οὐκ ἐδύναντο
δὲ τῷ πλαγιῳς μὲν, ὥσπερ εἴρηται, διακομίζειν τὸ ξύλον, μὴ βού-
λεσθαι δὲ μῆδ' ἕτερον ὑποταπεινοῦν αὐτὸ καθ' ἐν τῶν μερῶν καὶ
οὕτως εἰσάγειν. Τουτων τὴν λύσιν ὁ φανείς τῷ γέροντι διεσάφησεν
οὕτωςι λέγων, ὡς· οἱ μὲν τὸ ξύλον διαβαστάζοντες οὗτοί εἰσιν, οἱ τῇ
25 ἰδίᾳ ἐπιθαρροῦντες δικαιοσύνη ἄβατον ἑαυτοῖς τὴν τῆς ταπεινώσεως
ὁδὸν τίθενται, καὶ παρὰ τοῦτο ἔξω μένειν καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν εἰρ-
γεσθαι βασιλείας ἑαυτοῖς ὁμοίως εἰσὶν αἰτιοί. ὁ μέντοι γε τὸ ὕδωρ
εἰς τὴν τετρημένην δεξαμενὴν ἐκκενῶν, ἔργων μὲν ἔστι καλῶν ποιη-
τήs, οἷον νηστείας, προσευχῆs, εὐποιίας, μὴ βουλόμενος δὲ αὐτὰ πρὸς
30 ἀρέσκειαν τῶν τοῦ θεοῦ μόνων ὀφθαλμῶν ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀνθρώ-

4 post ὑπνον in BC εἰ ἀγωνιστής εἶη. Cf. Surius, l. 1. VII, p. 353: si sit egregius athleta. 5 ante ποτέ in BC σύνθετος Ἄρσενίφ. ὁ μέγας ἠβούλετο om. BC. καὶ om. B. 6 τοῖς B. 6 ὑποκριθέν codd. 11 ὀδοιπόρει B. 13 καὶ om. B. 24 τὸ in rasura A.

πων ὀραῖσθαι διὰ σπουδῆς τιθέμενος καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ ματαίῳ τε ἐργαζόμενος καὶ τῶν ὀφειλομένων μισθῶν στερούμενος· ὁ δὲ τὰ ξύλα κόπτων καὶ φορτιζόμενος || οὗτός ἐστιν, ὃς ὑπάρχει μὲν ἁμαρτίαις πολλαῖς βαρυνόμενος, ἀντὶ δὲ τοῦ μετανοεῖν ταύτας ὑποτέμενεσθαι καὶ σπουδῆ, ὁ δὲ καὶ ἑτέρας μᾶλλον προστιθεὶς δείκνυται. ταῦτα λέγων 5 ὁ θεὸς Ἀρσένιος τὸ ἐνοχλοῦν ἐκάστῳ τῶν ἀχρωμένων πάθος ἀλύτως οὕτω καὶ ἀφανῶς ἐθεράπευσεν. οὐ τοῦτω δὲ μόνον τῷ τρόπῳ τῆς προσωποποιίας θεραπεύειν εἰδισμένον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλήθειαν τὸ παρ' ἑαυτοῦ εἰργασμένον, ὡς παρ' ἑτέρων ἐργασθέν, διηγείτο, ἠνίκα δὴ πρὸς ὠφέλειαν ἀπέβαινε τὸ διήγημα, ὁποῖόν ἐστι κάκεινο· 10 μοναχὸς τις γηραιός, λέγων, ἐν Σκήτῃ βεβιωκώς, τὴν πράξιν μὲν καὶ πάνυ θαυμάσιος, ἀφελεία δ' ὅμως καὶ ἀμαθία σύντροφος, οὐ μετρίως ἦν περὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας ἱερουργίας ἔχων ἡμαρτημένως. ἔφασκε γὰρ ἐκεῖνος καὶ διετείνετο, ὡς ὃν μεταλαμβάνομεν θεῖον ἄρτον οὐκ αὐτὸ γε τὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν σῶμά ἐστιν, 15 ἀλλ' εἰς τύπον ἐκείνου τινὰ καὶ εἰκόνα μεταδιδόμενος. ὅπερ τινὲς ἕτεροι τῶν γερόντων ἀκούσαντες καὶ τῆς ἀτόπου ταύτης ὑπολήψεως τὸν γηραιὸν κατοικτεῖρήσαντες ἀπίασι πρὸς αὐτόν, ἄλλω τινὶ τὴν ἐκφυλον ταύτην κρίσιν καὶ ὑπόληψιν περιάψαντες, καὶ πρὸς αὐτόν ἠκούσαμεν, εἶπον, περὶ τοῦ τῶν μοναχῶν σφαλλομένου περὶ τὴν 20 κρίσιν τῶν ἱερῶν μυστηρίων καὶ μὴ αὐτὸ ἐκεῖνο εἶναι τὸ τοῦ Χριστοῦ || σῶμα ὑπολαμβάνοντος, ἀλλ' εἰς ἐκείνου τύπον τὸν μεταλαμβάνομενον ἄρτον εὐλογεῖσθαι τε παρὰ τῶν ἱερέων καὶ μεταδίδοσθαι. καὶ ὃς οὐδὲν ἐπικρυψάμενος· ἐγὼ εἰμι, ἔφη, ταύτη τῇ κρίσει ἐνέστηκα καὶ ἀμεταθέτως ἔχω. οἱ δὲ οὐκ ἀνίσταν, ἀλλὰ πολλαῖς τε 25 καὶ ἰσχυροῖς πίστεσι μεταπέειν τὸν γηραιὸν ἔσπευδον, ἥ μὴν αὐτὸ ἐκεῖνο εἶναι τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα ἰσχυριζόμενοι, παραπλησίως δὲ καὶ τὸν οἶνον τὸ ζωοποιὸν αὐτοῦ καὶ ἄχραντον αἷμα. εἰ γὰρ καὶ ἄρτος, ἔφασκον, καὶ οἶνος ὑπῆρχον, ἀλλὰ τῇ τῶν εὐχῶν ἐπικλήσει καὶ ἱερολογία, τοῦ θεοῦ πνεύματος ἐπιφοιτῶντος, εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ 30

8 οὗτος codd. 5 σπουδῆ AB. 7 τοῦτο A. 9 τὸ παρ' ἑαυτοῦ A, παρ' ἑτέρων BC. 10 ἐστὶ B. 11 σκήτη BC. πράξιν B. 15 ἡμῶν om. AB. ἐστὶν codd. 18 κατοικτεῖραντες B. 25 ἀνίσταν AB. 26 ἡ C. 28 καὶ ultimum om. BC.

σῶμά τε καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μεταβάλλουσι. καὶ σὰρξ ἐστὶ δεσπο-
τική καὶ αἷμα τὸ ὑφ' ἡμῶν μεταλαμβανόμενον. ἀφ' ἧς αἰτίας φασι
καὶ τὸν ἱερέα κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ θεοῦ ἡμῶν
τὸ ἐκείνου πρόσωπον ὑπερχόμενον ἐκφωνεῖν· τοῦτό μού ἐστι τὸ
5 σῶμα, λέγοντα, καὶ τοῦτο τὸ αἷμα. ἐπεὶ δυσπαράληπτον ἦν ἀνθρώ-
πους γε ἡμᾶς ὄντας τὸν τῶν ὠμοφάγων θηρίων τρόπον σαρκὸς ἡμαγ-
μένης μεταλαμβάνειν, ὠκονόμησεν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ μεταλαμβανόμε-
νος δι' ὁμοίου καὶ συνήθους ἄρτου εἰς αὐτὸ δὴ τὸ κυριακὸν σῶμα με-
ταβάλλοντος ἀφανῶς τὴν ἱερουργίαν ἐπιτελεῖσθαι. ὅρα γάρ· πῶς καὶ
10 τὸ βάπτισμα; τῷ φαινομένῳ μὲν ὕδωρ ἐστὶν || , ἀλλ' εὐχῶν τε καὶ f. 16 v.
ἱερουργίας ἀξιωθὲν θεοῦ πληροῦται πνεύματος καὶ τὸ λοιπὸν ὕδωρ
οὐκ ἐστὶν ἀπλῶς. πῶς γάρ; ὅπερ ἀναγεννᾷ τε καὶ μεταπλάττει τὸν
βαπτιζόμενον, καὶ ἀμαρτίας ἐλεύθερον ἀκριβῶς δείκνυσι. Τούτων δὴ
καὶ τοιοῦτων ἄλλων ὑπὸ τῶν γερόντων ῥηθέντων κωφῷ ἐώκεσαν
15 ὑπάδεσθαι τὰ λεγόμενα. ἐκεῖνος γάρ ἐτι διαπιστῶν ἦν καὶ τὴν ἀπό
τῶν πραγμάτων ἀπαιτῶν μόνην πληροφορίαν. ἄτοπον οὖν δόξαν τοῖς
γέρουσι καὶ ἱκανῶς ῥάθυμον τὸ περιδεῖν οὕτω σφαλλόμενον ἐξ ἀφε-
λείας τὸν γηραιὸν αὐτοὶ τε σπουδαίως ηὔχοντο κάκεινον ὑπὲρ ἑαυτοῦ
δεόμενον προσελάμβανον, ὥστε μὴ τοσοῦτους καμάτους καὶ ἰδρώτας
20 ἀσκήσεως ἐπὶ ματαίῳ γενομένους ὀφθῆναι, εἶδ' οὕτως ἐβδομάδος
ἡμερῶν διαγενομένης εἰς τὸν ναὸν εἰσῆλθον ὁμοῦ καὶ τῆς ἱερέας τε-
λουμένης μυσταγωγίας τοῦ θεοῦ τε ἄρτου προκειμένου, ὡ τῆς σῆς
δυνάμεως Χριστὲ καὶ χρηστότητος, βρέφος ἐθεωρεῖτο κατ' αὐτὸν δὴ
τὸν καιρὸν τοῖς τρισὶ γέρουσιν ὁ τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ κείμενος ἄρτος.
25 εἶτα τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῷ τὸν ἄρτον εἰς μέρη διελεῖν τὴν χεῖρα ἤδη
ἐκτείναντος ὤφθη αὐτοῖς ἄγγελος ἄνωθεν καταπτᾶς καὶ μάχαιραν
μετὰ χεῖρας ἔχων, ὃς τὸ προκείμενον θύσας βρέφος, εἶτα τὸ αἷμα || f. 17 r.
αὐτοῦ ἐξεκένου τῷ ποτηρίῳ καὶ καθόσον ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον εἰς μικρὰς
μερίδας διέκλα, κατὰ τοσοῦτον δὴ καὶ τὸν ἄγγελον ἐκ τῆς τοῦ βρέ-
80 φους σαρκὸς τμήματα διακόπτοντα ὄραν εἶχον. ἐπεὶ δὲ καὶ προσέλθοι

1 σῶμα τε codd. 2 φησὶ B. 4 ὑπερχόμενον om. B. 6—7 ἡμαγμέ-
νης A. 12 μεταπλάττει A, ἀναπλάττει B. 14 ἐώκεσαν AB. 18 τὲ A. 22 τὲ A.
τῇ A. 23 δυνάμεως in BC post χριστὲ 28 καθ' ὅσον C.

ὁ πλανώμενος γηραιὸς μετασχεῖν τῆς θυσίας, κρέατος καθαροῦ τε καὶ ἡμαγμένου σαφῶς μετελάμβανε, τοῦτο καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ γέροντι θεαδὲν διώρθωσέ τε αὐτὸν τῆς μὴ ὑγιοῦς κρίσεως καὶ εὐχαριστίαν ἐποίει προσενεγκεῖν τῷ θεῷ σὺν δάκρυσιν ὅς τε ἄλλοι γέροντες ὑπόθεσιν εὐφροσύνης τὴν αὐτοῦ διόρθωσιν ἐποίησαντο· τοῦτο ἢ 5 καλὴ γλῶττα διηγῆσατο Ἄρσενίου εἰς πολλὴν πάντως προηγμένου τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν.

Βαρβάρων δὲ ποτε τὴν Σκῆτιν καταδραμόντων οἱ μὲν ἄλλοι τῶν πατέρων ἅπαντες εἰς φυγὴν ἐβλεψαν καὶ ταύτη τῶν βαρβαρικῶν χειρῶν ἀπεσφάζοντο, Ἄρσενίῳ δὲ θεὸς οὐδὲν ἐπήγει. πῶς γάρ; ὅς καὶ δαι- 10 μόνων ἐκράτει καὶ φοβερὸς μᾶλλον αὐτοῖς ἦν, ἀλλ' οὕτω τῇ κέλλῃ προσμένων· εἰ δὲ μὴ φροντίζει μου ὁ θεός, ἔφασκε, τί ποτε ἄρα καὶ τὸ ζῆν ἐμοὶ θελητόν; οὕτω λέγων τε καὶ φρονῶν ἐξανίστατο καὶ διὰ μέσου τῶν βαρβάρων διήρχετο καὶ ἀπαθῆς κακῶν διεσφάζετο οὐδεμίαν αἰσθῆσιν ἔλας δεδωκῶς αὐτοῖς, ἔπειτα διανοηθεὶς ὡς τοῦτο μείζω τῶν 15 f. 17 v. ἄλλων αὐτὸν παρασκευάζει δεικνυσθαι καὶ || μείζονος ἄλλης προνοίας ἀπολαύειν παρὰ θεοῦ συμφυγαδευθῆναι διὰ μετριοφροσύνην καὶ τοῖς λοιποῖς εἴλετο.

Ἄλλὰ γὰρ ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ, καίτοι μηδενὶ τῶν ἀτόπων ἀλώσιμος ὢν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατορθωμάτων οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἔμπλεως, 20 ὅμως πολλῇ περὶ τοὺς πταίοντας ἠλίσκετο συμπαθεία. ἐν γὰρ τοῖς τοῦ ἔρους μονάζουσι κλέπτων τις ἦν, ὅς τὰ τε ἄλλα τῶν εἰς δαπάνην ἐπιτηδείων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ σκεύη συνεχῶς ἀφηρεῖτο· ὁ οὖν Ἄρσενιος οἰκτεῖρων αὐτὸν τῆς πονηρᾶς συνθηείας εἰς τὴν ἰδίαν τε κέλλαν προσεἴληφε καὶ πολλὰς ἐπῆδεν αὐτῷ νουθεσίας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ 25 ὀβολῶν καὶ ἱματίων ἐπιδόσει παρεμυθεῖτο, τὴν φαύλην ταύτην συνθηεῖαν ἀπομαθεῖν αὐτὸν προθυμούμενος, πλὴν ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἐκεῖνος ταῖς παραινήσεσιν, ὥσπερ ὕδασιν ὁ τὴν γνώμην αἰθίοψ καταχεόμενος, ὅμως καὶ ἔτι αἰθίοψ ἦν καὶ τὴν μελανίαν οὐμενοῦν ἀποβεβληκῶς, καὶ αὐτὸς γὰρ κλέπτων ἠλίσκετο καὶ τῆς πονηρᾶς ἐχόμενος 30

6 προηγμένον BC. 8 σκῆτιν BC. 10 ἀπεσφάζοντο AB. ἐπήγει BC.
12 ποτέ B. 13 τὲ AB. 16 καὶ om. A. 17 συμφυγαδευθῆναι C, σὺν φυγαδευθῆναι B. 18 post εἴλετο in BC καὶ παρ' αὐτοὺς ᾤχετο. Cf. Surius, l. I. VII, p. 355, § 21: et ad eos abiit. 20 μὲν om. AB. ὄσων A. 27 προμηθοῦμενος B. 29 οὐ μενοῦν codd.

συνηθείας. ταύτη τοι και οί γέροντες τοῦ θείου κατεγόγγυζον Ἄρσενίου· ἐκείνων, λέγοντες, τὰς ἀσθενείας φέρειν ὀφειλομεν, τῶν μεταμελομένων, και πρὸς διόρθωσιν ἑαυτοῦς συντεινόντων. ἐπεὶ δὲ οὗτος ἀνιάτως ἔχειν πεπίστευται ἐκδιώκειν αὐτὸν μᾶλλον || χρῆ και πόρρω f. 18 r.

5 ποιεῖν, ὡς τὴν συνοικίαν οὐχ ἤκιστα βλαβερόν.

Και τὸ μὲν περὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας Ἄρσενίου συμπαθὲς οὕτως, σφόδρα δὲ αὐτῷ και τὸ ἥσυχον φίλον ἦν, και εἴπερ τι ἕτερον σπουδαζόμενον, ὡς πολλάκις ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐδήλωσε. ταύτη τοι και τὰς τῶν προσιόντων ἐδυσχέραινεν ὁμιλίαις, θεῷ ἐντυγχάνειν μόνῳ
 10 διηνεκῶς γλιχόμενος· οὐ δὴ χάριν και τὸ ἐκεῖνου κελλίον τριάκοντα μιλίοις και πρὸς ἀπέιχε τῶν ἄλλων. ἀδελφόν οὖν τινα μήκοθεν ἐλθόντα και μηδὲ ἢ ἔχει τὴν οἰκησιν Ἄρσένιος ἐπιστάμενον, εἶτα πυθόμενον και μόγις μαθόντα, ἐπεὶ ἔγνω τοῦτον ὁ μέγας ἐρχόμενον ὡς αὐτὸν λίθοις τε βάλλειν ἤρξατο και οὕτως αὐτὸν ἀπωθεισθαι, οὐ
 15 μισῶν ὡς ἂν τις εἴποι τὸν ἀδελφόν· τίς γὰρ ἐκεῖνου μᾶλλον μετὰ τῶν ἄλλων και τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην κατώρθωσεν; ἀλλὰ τὸ ἤρεμον, ὡσπερ εἴρηται, καθαρὸν ἑαυτῷ φυλάττων και διὰ τούτου δὴ τὸ θεωρητικὸν ἀπερίσπαστον. πλὴν ἀλλὰ και οὕτως οὐχ ἀπλῶς ἐποίηει, ἀλλ' ἤδει, τίνας μὲν ἀπωθεισθαι δεῖ, ὡς τὸ ἥσυχον ἐπιταράττειν
 20 αὐτῷ δυναμένους, τίνας δὲ και προσίεσθαι και λόγου μεταδιδόναί και τίνας αὐτῷ προσίεσθαι μὲν, οὐ μέντοι και λόγου αὐτοῖς κοινωνεῖν, ἀλλὰ τὴν || σιωπὴν ἐν τούτοις ἀσχεῖν, ὡς ἐκ τῶν κειμένων ἐνταῦθα f. 18 v.
 δὴ κεφαλαίων ἢ δήλωσις ἔσται. ὁ μέντοι ἀδελφὸς ὑπὸ πολλῆς ἰσως τῆς ἀδυμίας τῷ ἀποτυχεῖν τῆς ἐντεύξεως και βεβλάφθαι τὸν νοῦν
 25 ὑπέιληφε τὸν Ἄρσένιον και παρὰ τοῦτο δὴ και τὰς τῶν λίθων ποιῆσθαι βολάς. Ἐτέρους πάλιν μαθῶν ὡς αὐτὸν ἐλθόντας, αὐτίκα πρὸς τοὺς συνόντας· ἐρωτήσατε, εἶπεν, αὐτοὺς και, παρ' ἦν αἰτίαν ἀφίκοντο, μάθετε. ἐπεὶ δὲ αὐτοὶ πυθόμενοι πρὸς Θηβαίδα ἔμαθον κατὰ δὴ τινα χρεῖαν αὐτοὺς ἀπιέναι και τοῦτο ἀπήγγειλαν Ἄρσενίῳ,
 30 αὐτὸς προφάσεως ὡσπερ λαβόμενος τοῦ μὴ διακοπῆναι τὴν ἥσυχίαν· ἐπεὶ μὴ δι' ἐμὲ παρεγένοντο, ἔφη, οὐδὲ θεάσσονται με, ἀλλὰ ἀναπαύσεως παρ' ὑμῶν τυχόντες, εἶτα και τῆς ὁδοῦ ἐχέσθωσαν.

1 ταύτη codd. 5 ἴκιστα B. 7 εἴπερ τι codd. 8 ταύτη codd. 12 ἢ] οἱ codd. 22 τὴν om. B. κειμένων om. B.

Ἦνίκα δὲ καὶ ἡ Σικήτις πρὸς τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς ἠρήμωτο, συνεξῆλθε καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις πατράσιν ἀπώλεσε, λέγων, ὁ μὲν κόσμος τὴν Ῥώμην, τὴν δὲ Σικήτην οἱ μοναχοί. ταῦτα λέγων δάκρυά τε ἠφεί τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἰσχυρῶς ἤλγει, τῆς ἡσυχίας περι-
 καιόμενος. ἦδει γὰρ ὡς αἱ μεταθέσεις καὶ αἱ ἐκ τῶνδε τῶν τόπων εἰς 5
 ἐτέρους αὐθις μεταβάσεις τοῖς μοναχοῖς αὐτόχρομα θάνατός εἰσι, καὶ
 ὦν ἐκ τῆς ἡσυχίας ἐπορίσαντο καλῶν σχεδασμὸς καὶ ἀπώλεια.
 f.19 r. ἐντυγχάνουσι γὰρ, οἷς οὐ βούλονται, πολλάκις καὶ || βλέπουσιν ἃ μὴ
 δεῖ καὶ ὦν οὐ χρῆ διακούουσι. μαρτυρεῖ καὶ τοῦτο τὸ ἀκριβῶς φιλή-
 συχον Ἀρσενίου· παραβαλῶν γὰρ πρὸς τινὰς μοναχοὺς ἐκεῖνος, ὦν 10
 πλησίον κάλαμοι ἦσαν αὔραις ἡρέμα διασειόμενοι· τίς, ἔφη πρὸς
 τοὺς ἀδελφούς, ὁ σεισμὸς οὗτος; τῷ γὰρ ἡσυχίας ἐρῶντι πρὸς
 ἀλήθειαν οὐδὲ στρουθίου φωνὴ πάντως ἀνεκτὴ. πῶς οὖν ὑμεῖς
 σειρμοῖς τοιούτοις κατακτυπούμενοι καθαρῶς δυνήσεσθε ἡρεμεῖν;
 Οὐδὲ ἔλαττον τοῦτο μαρτύριον Ἀρσενίου, ὅτι σφόδρα περὶ τὸ ἡσυχον 15
 ἐρωτικῶς εἶχεν ἐκεῖνος, ἅμα δὲ καὶ τὴν τῶν λογισμῶν καθαρότητα.
 περὶ τὸν Κάνωπον γὰρ αὐτοῦ διατρίβοντος, ἐν δὲ καὶ τοῦτο τῶν ἐπτά
 στομάτων τοῦ Νείλου, ἀφίκετό τις ἀπὸ Ῥώμης συγκλητικὴ, σφόδρα
 μὲν πλουσία, σφόδρα δὲ καὶ θεοφιλὴς, σκοπὸς αὐτῇ τῆς ἀφίξεως
 Ἀρσένιον κατιδεῖν καὶ ἅμα μὲν ὠφελείας αὐτὴν τυχεῖν, ἅμα δὲ κάκει- 20
 νον φιλοφροσύναις ταῖς κατὰ θεὸν δεξιῶσασθαι. αὕτη τὸν ἀρχιεπίσκο-
 πον Θεόφιλον ὑποδεξάμενον αὐτὴν καὶ ξενίσαντα ἐμμελῶς ἤξιου
 πείσαι τὸν ἅγιον ὀφθαλμῶν αὐτὴν ἀξιῶσαι τῶν αὐτοῦ. ὁ μὲν οὖν
 ἀπήγει καὶ προσελθὼν ἤξιου λίαν θερμῶς, ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο, καίτοι
 τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς προέτεινε εἰς πειθῶ καὶ τὸν 25
 f.19 v. πόνον τῆς μακρᾶς ἐκείνης || ὁδοῦ προστεθεικός. καὶ κάμψιν οὕτω
 πειρωμένου δηλαδὴ τὸν Ἀρσένιον, οὐκ ἤνεγκε τοῦτο ἡ συγκλητικὴ
 μαθοῦσα. ἠρέδιζε γὰρ ἢ τε πίστις ἢ πρὸς τὸν ὄσιον καὶ ὁ πόθος.
 ἀμέλει καὶ κόπου καὶ αἰδοῦς καὶ πάντων ὑπεριδοῦσα τῆς πρὸς αὐτὸν
 ὁδοῦ εἶχετο θεάσασθαι βουλομένη. προσελθοῦσα γοῦν ἔξω τῆς κέλλης 30

1 σκήτη BC.	3 κόσμος in rasura A.	σκήτην BC.	4 ἠφείη A.
5 αἱ posterius om. A.	7 ἐπορήσαντο B.	9 τὸ om. BC.	post ἀκριβῶς
in BC τὸ.	11 ἄκραις B.	16 ἐρωτικῶς in B post σφόδρα	24 ἀπήγει BC.
25 πειθῶ BC.	26 pr. προστεθεικός A, προτεθεικός C.		30 γοῦν codd.

διάγοντι τῷ ἀγίῳ προσκαταβάλλει ἑαυτὴν τοῖς ποσὶν ἐκείνου καὶ δε
 ἀνίστησί τε μετ' ὀργῆς καὶ προσσχών· εἰ τὸ πρόσωπόν μου, ἔφη,
 θέλεις ὄραν, ὄρα τοῦτο. τὴν δὲ δέος σὺν αἰδοῖ κατασχὸν μηδὲ ἀτε-
 νίσαι ὅλως μεθῆκεν αὐτήν. εἶτα πάλιν προσθείς· οὐκ ἤκουσας, ἔφη,
 5 τὰ ἔργα δήπουθεν τὰ ἐμά; ἢ δὲ· ναί, φησί, καὶ διὰ ταυτὰ με πόθος
 εἶλεν ἔλθειν ὡς ὑμᾶς. ὁ δὲ· πῶς δὲ καὶ ἐθάρσησας τσοσῦτόν τε ὑπο-
 μείναι πλοῦν κἀνταῦθα καταλαβεῖν; οὐκ οἶσθα, ὅτι γυνὴ εἶ καὶ οὐ
 σοι θεμιτόν αἰ ἐξοδοί; ἀλλὰ τοῦτό σοι ἐπὶ νοῦν ἦλθεν, ὡς ἔοικε, τὸ
 ἐπανελθεῖν αὐθὶς εἰς Ῥώμην καὶ δῆλον καὶ ταῖς ἄλλαις γυναιξί
 10 θέσθαι, ὅτι τεθέαμαι τὸν Ἀρσένιον, τὸ δ' ἐντεῦθεν ἐμπλεω γυναικῶν
 θεῖναι τὴν θάλατταν πρὸς ἡμᾶς φοιτᾶν οὐδέποτε παυομένων. ἢ δὲ·
 οὐκ ἐάσω, πάτερ, ἔφη, τοῦ θεοῦ μοι συμπράττοντος οὐδεμίαν ἐνταῦθα
 τῶν γυναικῶν ἀφικέσθαι, ἀλλ' αὐτός || ὅπως ὑπερέυχεσθαι μου καὶ f. 20 r.
 μνημονεύειν μὴ διαλίτης. καὶ δε· εὐχομαι τῷ θεῷ, εἶπε, μᾶλλον τῆς
 15 ἐμῆς καρδίας τὴν σὴν ἀπαλειφθῆναι μνήμην. Τοῦτο ἀκούσασαν
 ἐκείνην πλείστη περιέσχε βαρυθυμία πυρετός τε αὐτῆς καθίκετο καὶ
 πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὑποστρέφειν ἔγνω. ὅπερ ἐπεὶ εἰς ἀκοὰς ἦλθε τῷ
 ἀρχιεπισκόπῳ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς ὡς τάχος ἐφοίτα, εἶτα καὶ τὴν
 αἰτίαν, ἣτις εἶη τῆς νόσου, ἐρόμενος καὶ μαθὼν, πράως αὐτὴν ὑπῆει
 20 καὶ ὀμαλῶς· οὐκ ἔδει σε, λέγων, ἐφ' οἷς ἤκουσας οὕτως ἀνιαθῆναι.
 οὐδὲ γὰρ ἀπεχθείας οἱ λόγοι, ἀλλ' ἀσφαλείας ἀκραιφνεστάτης. ἐπεὶ
 μηδὲ σὺ ἀγνοεῖς, εἶους σύνθηδες τῷ πονηρῷ πολέμους διὰ γυναικῶν
 ἐγείρειν τοῖς θεῷ δουλεύειν προελομένοις. ὅπερ οὖν ἔφη σοι ὁ γέρων,
 διὰ τοῦτο ἔφη. ἐπεὶ ἐκεῖνος οὐ παύσεται οὐμενοῦν τῆς σῆς ψυχῆς
 25 ἀδιαλείπτως ὑπερευχόμενος· τούτοις ἢ γυνὴ τοῖς λόγοις ἰαθεῖσα τὴν
 λύπην, οἶκαδε ἐπανήει. ἄξιον δὲ ἀκριβείας θαυμάσαι τὸν ὅσιον. οὐδὲ
 γὰρ ἄπιστον ἐκ τοῦ πονηροῦ τὴν γυναῖκα ὑποβληθεῖσαν κόπου τε
 ὑπερδεῖν τσοσούτου καὶ παρ' αὐτὸν ἀφικέσθαι, πρόφασιν μὲν εὐλογίας,
 τὸ δ' ἀληθὲς πολέμου καὶ πειρασμοῦ, ὅσπερ ἐκείνου τρόπος τῷ
 80 χρηστῷ κλέπτοντα ὑποβάλλειν τὰ πονηρά. οὐ δὴ χάριν καὶ τὸ μετ'

3 κατασχών B. 5 ἢ δὲ — φησί om. BC. με om. BC. 6 ἡμᾶς BC.
 8 δὲ om. BC. 14 διαλίτης B, διαλίτης C, διαλίποις A. 18 τὸ τάχος BC.
 19 ὑπῆει BC. 24 οὐ μὲν οὖν codd. 27 τὲ codd. 29 ὅπερ B.

f. 20 v. ὀργῆς || ἐμβρίμημα τῶ ὀσίῳ καὶ ἡ τοῦ ἀπαλειφθῆναι τῆς ἐκείνου καρδίας τὴν ἐκείνης μνήμην εὐχή.

Χαρίεν δὲ καὶ τοῦτο καὶ τῆς Ἀρσενίου λαμπρᾶς ταπεινώσεως οὐ σύμβολον μόνον ἀψευδές, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν οὐ μικρὰ συντεῖνον. ἔφασκον γὰρ οἱ τῆς Σκήτεως γέροντες, ὡς διαδόσεως 5 ποτὲ γεγονυίας πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἰσχάδων παρά του τῶν φιλαρέτων Ἀρσένιον ὑπολειφθῆναι μόνον εἰληφότα μηδέν, οὐ κατὰ λήθην ὡς ἂν εἴποι τις, οὐ κατὰ παρόρασιν, ἀλλ' αἰδεσθέντος μᾶλλον τοῦ διανεμόντος τὸ περίβλεπτον τοῦ ἀνδρός, οὐ τὸ πρότερον μόνον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὸ νῦν, φαύλη τσιᾶδε μεταδόσει φιλοφρονήσασθαι. ὅπερ 10 ἀκούσαντα τὸν μέγαν ἀνιαθῆναι καὶ μηδὲ πρὸς τὴν σύναξιν ἀφικέσθαι, γνωρίσαι δὲ τοῖς γέρουσιν, ὡς πάντως οὐκ ἦν ἄξιος καὶ αὐτὸς τῆς κατὰ θεὸν τυχεῖν εὐλογίας σὺν ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς καὶ διὰ τοῦτο μόνος ἀπολειφθεῖη. ὅπερ τοῖς γέρουσι γνωρισθὲν πολὺ θαῦμα ἐμβέβληκε τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης. πέμπουσι τοίνυν καὶ 15 Ἀρσενίῳ τὸ ἐπιβάλλον μέρος καὶ αὐτὸς δεξάμενος τὸ λυποῦν τε ἀπεβάλετο καὶ εἰς σύναξιν εὐθέως ἀφίκετο. πάντως δὲ οὐδεὶς τῶν προχείρων εἰς μέμψιν λιχνείας τοῦτο ἢ ἀπλῶς μικροφυχίας λο-

f. 21 r. γίσαιτο χάριν ἰσχάδων || οὕτως ἠττηθῆναι λύπης, ὡς μηδὲ τῇ συναξεῖ παραβαλεῖν. τοῦ γὰρ Ἀρσενίῳ τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ μικρο- 20 ψύχοις ἀρμοζόντα; ἀλλ' ὡσπερ εἴρηται ταπεινοφροσύνης σύμβολα ταῦτα ἐκείνου. οὐδὲ γὰρ καὶ μικρόν τι διαφέρειν τῶν ἄλλων ἑαυτὸν ἔκριεν, ἀλλὰ τῶν πολλῶν ἓνα ἢ τάληθές μᾶλλον εἰπεῖν καὶ πάντων ἔσχατον. καὶ διὰ τοῦτο καθάπερ θεοῦ κρίσει παροραθεὶς ἀνάξιος τῷ μὴ τῆς κοινῆς τυχεῖν δωρεᾶς ἀδυμῶν ἐδεικνυτο. 25

Μηδὲ τὸ πρὸς νηστειαν ἐκείνου καρτερικώτατον τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀπολελείφθω καλῶν. ἔφασκον γὰρ ὁ τε Δανιήλ καὶ οἱ ἄλλοι, οἷς ἐκεῖνος συνῆν, ὡς τοσοῦτον ἑαυτῷ τὴν ἀσιτιαν ἐπέτεινεν, ὥστε θαλλίον ἔν σίτου· δεῖ γὰρ τοῖς πατρικοῖς τούτοις ὀνομασι χρῆσασθαι· καὶ εἰς ἔτος ὅλον

4 οὐ om. BC. μόνον om. BC. 5 συντείνων B. σκήτης BC. 10 τσιᾶδε codd. 14 ἀπολειφθῆναι codd. 16 τὲ AB. 17 ἐπιβάλλετο C. 19 post λογίσαιτο in BC τό. λύπη A. 20 post Ἀρσενίῳ in BC καί. τὰ om. BC. 22 ταῦτα ἐκείνου om. BC. καί om. B. 24 post παροραθεὶς in BC καὶ αὐτοῦ λογισθείς. Cf. Surius, l. I. VII, p. 358, § 26: et eo reputatus. 26 ἐκείνον BC.

αὐτῷ διαρκεῖν. ἐπεὶ καὶ παραβαλλόντων τινῶν, τότε δὴ καὶ μεταλαμβάνειν τῆς τροφῆς ταύτης εἰρηκασί, τῆς μέντοι ὥρας τῶν ὀπωρῶν ὑπούσης εἰώθει τούτων ἀπογεύεσθαι μόνον, ἅμα μὲν εὐχαριστίας θεοῦ πρᾶγμα ποιῶν, ἅμα δὲ καὶ συγκαταβάσεως.

- 5 Εἰρήκασι δὲ καὶ τοῦτο οἷ γε τὰ Ἄρσενίου ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, μηδέποτε αὐτὸν ἀργοῦντα μηδαμῶς ὀφθῆναι, ἀλλ' ὅτε καὶ μικρὸν λήξειε τῶν διὰ πάσης ἡμέρας || καὶ νυκτὸς προσευχῶν ἔργου εἶχετο. τὸ δὲ ἦν f. 21 v. σειραὶ διὰ βαιῶν πλεκόμεναι. τούτῳ μικρὸν τι σχολάσας προσευχῆς πάλιν ἤπτετο. τὸ μέντοι ὕδωρ, ᾧ τὰ βῆλα βρέχων ἦν, ὥστε μαλακώ-
 10 τερα γίνεσθαι μηδέποτε παρ' ἐκείνου ὑπαλλαττόμενον, ἀλλ' οὕτως ἐπὶ μακρῷ μένον διεφθείρετό τε καὶ δυσῶδες ἀπέπνει καὶ ἀηδές, ὡς καὶ τινὰς τῶν πατέρων ἔρεσθαι τὸν γέροντα, ὅτου χάριν τοῦτο ποιεῖ καὶ ῥαθυμίαν ὀνειδίξειν αὐτῷ. ὁ δὲ πολλῆς εὐωδίας ἔφη καὶ ἀρωμάτων τὸ πρότερον ἀπολαύσας τοῖς ἐναντίοις ἄρτι τὴν ἐξ ὀσφρήσεως διορθοῦν
 15 βλάβην. ὥσπερ οὖν τὸ δυσῶδες τοῖς προτέροις μύροις καὶ τοῖς τῆς εὐωδίας ἀντιτιθεῖς ἦν, οὕτω καὶ τῇ περιττῇ κτήσει τὴν βαθύπλουτον ἀκτησίαν καὶ τὸ μηδοτιοῦν ὅλως ἔχειν, ὥστε καὶ νοσήσαντά ποτε καὶ δεηθέντος λύχου, ἐπεὶ μὴ εἶχεν, ὃ καταβάλοι πρὸς ὤνησιν, αἰτησάμενον λαβεῖν καὶ οὕτω τὸ πρὸς χρεῖαν ὠνήσασθαι.
 20 Τούτῳ τῷ θαυμασίῳ ἀνδρὶ παρέβαλέ τις τῶν πατέρων τούνομα Μάρκος, τὴν ἀρετὴν ὑψηλότατος, ὃς ἡρώτα κατὰ σπουδὴν· ἄρα καλὸν ἔστι, λέγων, τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἐν τῷ κελλίῳ παράκλησιν; εἶδον γὰρ τινὰ, ἔφη, τῶν ἀδελφῶν ἄτινα εἶχε μικρὰ λάχανα, καὶ αὐτὰ ἐκριζοῦντα. ὁ δὲ κατέθετο καλὸν μὲν εἶναι εἰπών, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς || ἔξιν f. 22 r.
 25 πάντως καὶ τὸ μέτρον ἀντικρυς ἐκάστου. εἰ μὴ γὰρ ἔξεως ἐφίκοιτο τῆς τελειώσεως, κἂν ἐκεῖνα ἐκριζώσας τύχοι, ἀλλ' ἕτερα οὕτως φυτεύσει πάλιν.

Ἄλλ' ὁ τὴν ἀρετὴν οὗτος καὶ τὴν διάκρισιν ἄκρος Ἄρσένιος ὦφθη καὶ μετὰ τὸ προσελθεῖν τῷ τῶν μοναχῶν βίῳ οἰοεὶ λείψανόν τι
 30 ἀρχοντικῆς ἀπειροκαλίας καὶ περιττότητος ἀποσώζων παρ' ἑαυτῷ· ἐν

3 εἰς εὐχαριστίαν BC. 9 post ὥστε in B καὶ. 10 ὑπ' ἐκείνου B.
 13 ὀνειδίξον BC. 15 ὥστε B, ὥσπερ δὲ C. οὖν om. BC. τοῖς om. B.
 ταῖς BC. τῆς om. BC. 16 εὐωδίας BC. 17 μὴδ' ὀτιοῦν BC. 18 ὄνησιν A.
 20 παρέβαλλέ τις A. τούνομα B. 22 μὴ δὲ μίαν AC, μὴδὲ μίαν B. 24 καλὸν
 om. B, καλὸν post μὲν in C. 26 τελειώσεως B. 30 ἀποσώζων AB.

γάρ τῷ καθῆσθαι τὸν ἓνα τῶν ποδῶν μετεωρίζων ἐλάνθανε πολλάκις τῷ ἑτέρῳ ἐπιτιθέναι, ὅπερ καὶ ἀναβάδην καθῆσθαι λέγεται. τοῦτο θεαδὲν τοῖς πάτράσιν οὐ παροράσεως ἐδόκει ἄξιον, ἀλλ' ὑπομνήσεως μᾶλλον εὐκαιροῦ τῆς πρὸς αὐτόν, ὥστε καὶ τυχεῖν διορθώσεως. ἀλλὰ τὸ σφόδρα ἔντιμον τοῦ ἀνδρὸς καὶ αἰδέσιμον ἀπῆγεν αὐτοῦς τοῦ με- 5
 λετωμένου. ἐπεὶ δὲ ὁ μοναχὸς Ποιμὴν, ὁ τὴν φρόνησιν ἅμα καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος, ἔγνω περὶ τούτου, ὅρα ὅπως καὶ λίαν σοφῶς ἐπινοεῖται τὴν θεραπείαν· ἐγὼ, ἔφη πρὸς τοὺς μοναχοὺς, παρελθὼν εἰς σύναξιν καὶ συγκαθίστας ὑμῖν κατὰ γε τὸ σχῆμα τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔσομαι καθεζόμενος, ὑμῖν δὲ θεασαμένοις μὴ ἀνεκτὸν τὸ πρᾶγμα 10
 φανήτω, ἀλλ' εὐθέως ἐπιτιμησαί μοι προάχθητε καγὼ παραχρῆμα εἴξω καὶ ὡς ἐσφαλμένως τοῦτο ποιῶν διορθώσομαι. ὅπερ γενόμενον
 f. 22 v. συνεῖς ὁ θεὸς Ἀρσένιος καὶ εἰς νοῦν ὀξέως || βαλόμενος καθῆκε τὸν πόδα καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἀκόσμου ταύτης καθέδρας τὸ παράπαν ἀπέσχετο. 15

Ἄλλ' ὅρα μοι τὸν γενναῖον οὐχὶ τὸ σολοικότερον τοῦ σχήματος τούτου ἐν ἑαυτῷ εὐ διορθώσαντα, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ὅμοιον ἔκτινος ἀπροσεξίας ἢ ἀσθeneίας μᾶλλον εἰπεῖν πεπονθόσι νουνεχόντως ἅμα καὶ ἡδέως διορθωσάμενον. τὸν γὰρ μοναχὸν Ἀλέξανδρον, περιβόητος δὲ καὶ οὗτος ἐν ἀσκηταῖς, ὀδύνη τινὶ καὶ πόνῳ περισχεθέντα 20
 ποτὲ ἑαυτὸν τε ὑπτιον ὑπανεῖναι συνέβη καὶ οὕτω κείσθαι τῶν ὀδυνῶν ἠττώμενον. ὃ μετὰ ταῦτα προσελθόντα τὸν Ἀρσένιον· τίς ἦν ὁ κοσμικός, φάναι, ὃν ὀλίγῳ πρότερον ἐνταῦθα τεθέαμαι ἀνειμένον; ὁ δὲ· καὶ πότε τοῦτον ἐώρακας, ἔφη; καὶ ὁ θεὸς Ἀρσένιος· κατιῶν, εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ὄρους· αὐτὸς ἦμην, εἶρηκεν ὁ Ἀλέξανδρος. ἀλλὰ 25
 σύγγνωθί μοι, φησίν. ἄλγει γὰρ νικώμενος οὕτως ἑμαυτὸν ἀνήκα δηλαδὴ πρὸς τὸ κοσμικώτερον. καὶ ὁ Ἀρσένιος ὑποσκάπτων μετρίως· ἦν γὰρ αὐτῷ τῶν συνήθων ὁ Ἀλέξανδρος· ὥστε οὐ πάνυ ἀνομοίως ὑπέλαβον, ἔφη, κοσμικὸν εἶναι τὸν ἠπλωμένον.

Ἀδελφόν τινα πόθος εἶλε θεάσασθαι τὸν Ἀρσένιον. ἀφικόμενος 30
 τοιγαροῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐδεῖτο τὸν μέγαν ἰδεῖν. οἱ δὲ ἀνάπαυσαι, εἶπον, καὶ μετ' ὀλίγον ἐντεύξῃ. ὁ δὲ διετείνεται ὡς· εἰ μὴ τό γε νῦν

13 βαλλόμενος BC.
 ἀνοήτως?

27 κοσμιώτερον C.

28 συνηθῶν A.

ἀνομοίως]

ἔχον αὐτὸν ἴδοιμι, οὐ τροφῆς οὐδ' ὕπνου μεδέξω τὸ παράπαν. πέμπουσι
 τοιγαροῦν ἓνα || τῶν ἀδελφῶν ὑποδείξοντα τὸ κελλίον· ἐτύγχανε γὰρ f.28 r.
 μήκοθεν ὄν, ὥσπερ ἦδη καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, καὶ κόπτουσι μὲν
 ἄμφω τὴν θύραν. Ἄρσένιος δὲ ἀνοίξας εἰσήγαγέ τε καὶ ἠσπάσατο, εἶτα
 5 καὶ ἐκαθέζοντο σιωπῇ χρώμενοι μηδὲν μήτε ἐκείνων μήτε μὴν Ἄρσε-
 νίου πρὸς αὐτοὺς φθειγομένων. ἱκανοῦ τοίνυν διατριβέντος καιροῦ καὶ
 λόγον οὐδένα προκειμένου τοῦ γέροντος ὁ δοθεὶς εἰς δήλωσιν τοῦ κελ-
 λίου· ἀλλ' ἐγὼ πρὸς τὸν ξένον, φησὶν, ἐπάνειμι. καὶ ὃς· συνέφομαί σοι
 καὶ αὐτός, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ματαία ἢ ἐνταῦθα τριβῆ· ἀμφοτέροι γοῦν
 10 ἐξελθόντες ἀπήεσαν. ἡξίου δὲ τὸν ἀδελφόν ὁ ξένος πρὸς Μωσέα τοῦτον
 ἀπαγαγεῖν τὸν αἰθίοπα, ὃς ἐτύγχανε πρότερον ληστής ὢν. ἐπελθόντας
 οὖν καὶ λίαν ἱλαρῶς ἐδέξατο καὶ ἐξένισε καὶ ὁμιλίας αὐτοῖς ἐκοινώνησεν
 ἐλευθέρως ἀνέπαυσέ τε καὶ οὕτως ἀνῆκε. λέγει τοίνυν πρὸς τὸν ξένον
 ὁ ἀδελφός· τίς σοι τῶν δύο δοκεῖ τὴν ἀρετὴν ἀνώτερος; ὁ δὲ· ὁ ξενί-
 15 σας ἡμᾶς, ἔφη, καὶ ἀναπαύσας. ἠκούσθη τοῦτο γέροντί τινι τῶν με-
 γάλων, ὃς ἄρα καὶ ἀπορούμενος καὶ μὴ ἔχων εἶδέναι, τίνη τὴν νικῶ-
 σαν χρῆ παρασχεῖν, τὸν θεὸν ἡξίου δηλώσαι. ὄναρ ὄρα ἐν ποταμῶ
 δύο πλοῖα φερόμενα, ὧν θάτερον μὲν τὸν θεῖον εἶχεν Ἄρσένιον ἡσυχῇ
 πλέοντα καὶ τῷ τοῦ θεοῦ θαλπόμενον πνεύματι, τὸ δ' ἄλλο Μωσέα
 20 καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ συνόντας μέλι τε καὶ κηρίον αὐτὸν ψω-
 μίζοντας. || ἔγνω τοιγαροῦν ὁ θεασάμενος ὡς πλείστου μὲν ἀξιοί f.28 v.
 παρά θεῶ καὶ ἀμφοτέροι, πλὴν ἀλλὰ μείζων ἢ τοῦ Ἄρσενίου σιωπῇ
 τῆς τοῦ Μωσέως φιλοξενίας, ὅσῳ τῷ μὲν τὸ θεῖον πνεῦμα συνῆν,
 τῷ δὲ Μωσεὶ ἄγγελοι. τὸ μέντοι ψωμίζεσθαι παρά τῶν ἀγγέλων
 25 αὐτὸν τὸ τῆς φιλοξενίας ἀγαθὸν αἰνίττεται.

Νοσήσαντί ποτε τῷ θαυμαστῷ Ἄρσενίῳ ὁ τῆς ἐκκλησίας ἱερεὺς
 εὐτελὲς τι στρώμα ὑπέθηκε, πρὸς δὲ καὶ τῇ κεφαλῇ προσκεφάλαιον
 διὰ τὴν ἐκ τῆς νόσου ταλαιπωρίαν. εἰς δὲ τῶν γερόντων εἰς ἐπίσκεψιν
 ἐκείνου πεφοιτηκώς, ὡς εἶδεν οὕτω στρώματί τε καὶ προσκεφαλαίῳ
 30 χρησάμενον, ἀμφιβολία διεσείσθη τὸν λογισμὸν, ὃν αὐτίκα ὁ ἱερεὺς

2 ὑποδείξαντα B. 11 ληστής C. ἐπελθόντας] ἀπελθόντας codd.
 15 γέροντι τινὶ codd. τῶν om. B. μεγάλῳ B. 17 ἐν τῷ ποταμῷ BC.
 18 πλοῖα C. 20 τὲ codd. 25 αἰνίττεται codd.

φωράσας και κατὰ μόνας λαβῶν· πῶς σοι ὁ βίος, ἤρετο, εἶχε πρότερον ἢ μονάσαι; ὁ δὲ πολλή, εἶπεν, ἔνδειά με συνεῖχε τῶν ἀναγκαίων και τὰ τῆς ἐνδείας ἐλύπει κακά. πρὸς ὃν ὁ ἱερεύς· ἀλλ' οὗτος, ἔφη, ὃν ὄρας Ἀρσένιον, πατὴρ βασιλέων ἐτύγγανεν ὦν, ὅτε δὴ ἐπι και τῷ βίῳ παρῆν, και πλοῦτον εἶχε συχνόν και εὐπάθειαν και πολυτίμοις 5 ἀνέκειτο και μαλακοῖς τοῖς στρώμασιν. ἔθεν σοὶ μὲν ἐν τοῖς τῶν μοναχῶν γενομένῳ και ῥάων ἐστὶ μάλλον και ἀλυπτότερος ὁ βίος τῆς προτέρας ἀπαλλαγέντι στενοχωρίας, ὁ δὲ ἀπὸ τοιοῦτου πλοῦτου και
f. 24 r. ῥαστώνης εἰς τοσαύτην εὐτέλειαν ἐλθῶν ἐκοντὶ και νῦν αὐτῆς ἀνε- ||
χόμενος, πῶς οὐ θαυμάζεσθαι ἄξιος; ταῦτα ὁ γέρον ἀκούσας και συν- 10
εἰς ἑαυτοῦ τε κατέγνω και παρὰ τοῦ ἱερέως συγγνώμην ἤτειτο, ἐφ'
οἷς οὐ καλῶς ἐλογίσαστο.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἀφίκοντό ποτὲ τινες θεασόμενοι τὸν μακάριον ἐν τῇ πέτρα τότε τῆς Στρώμης διάγοντα, οἷς ἄρα και ὁ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεοφίλου θεῖος συνῆν. ὁ δὲ ἅμα μὲν τῷ τηλικαῦτα νοσεῖν, 15 ἅμα δὲ τῷ μὴ και ἐτέρους τὰ ὅμοια ἀπαιτοῦντας τὸ φιλήσυχον αὐτοῦ περισπᾶν, οὐκ ἐξῆλθεν ἀπαντήσων αὐτοῖς ἐρχομένοις. οἱ δὲ ὕβριν τε τὸ γεγονός ἠγήσαντο και εὐθύς ἀπεχώρουν. μετὰ ταῦτα βαρβάρων ἐπιδρομῆς γενομένης μεταβάς ἐκεῖθεν ἐν τοῖς κάτω ᾤκησε μέρεσιν, ὅπερ ἐπεὶ μάθοιεν οἱ περὶ τὸν τοῦ Θεοφίλου φημί θεῖον, 20 ἦλθον αὐθις αὐτὸν ὀψόμενοι και ὅς σὺν ἡδονῇ και πολλῇ δέχεται περιχαρεία. εἰς οὖν αὐτῶν ἐπι νοῦν ἔχων τὴν δόξασαν αὐτῶν ὡσπερ ὑπὸ τοῦ μεγάλου παρόρασιν· οἶδας, ἔφησε πρὸς αὐτόν, ὅτι και πρότερον εἰς Στρώμην ἐπι σου διάγοντος ἀφικόμεθα και αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅτου χάριν ὄψιν ἡμῖν χαρίσασθαι τὴν σὴν οὐκ εὐδόκησας; ὁ δὲ 25 ναί, εἶπεν, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν και ἄρτου ἐγεύσασθε και πεπώκατε ὕδατος, ἐγὼ δὲ τούτων οὐδενός· πῶς γάρ; ὅς οὐδὲ καθίσαι οὐδαμῶς
f. 24 v. ἠνεσχόμεν, ἕως ἐτεκμηράμην κατ' ἐ||μαυτόν, ὡς εἰς τὸν ἴδιον ἀν-
ἦδη ἐφθάσατε τόπον. ἀνθ' ὧν ὑμεῖς κόπου δι' ἐμὲ ἠνέσχεσθε· πλὴν
ἀλλὰ και οὕτως σύγγνωτέ μοι. οὕτως ὁ θεῖος Ἀρσένιος τὸ τε ὄραν 30

8 ἐλύπη B. 4 δὲ C. 6 τοῖς om. B. 9 αὐτῆς om. BC. 13 ἀφίκοντο
ποτὲ codd. τινές codd. 14 τρώης C. 18 τὲ A, τε om. BC. 22 in B
περιχαρεία post πολλῆ. εἰς B. 24 τρώην C. 25 οὐκ' codd.
30 τότε A, τό, τε BC.

τούς προσιόντας και μή, οὐκ ἀπλῶς οὔτε μὴν ἀδιαφόρως ἐποίει, καθά
και πρότερον εἰρηται, λογισμῷ δὲ θεόφρονι και κρίσει τινὶ θειοτέρῳ.
πλήν ἀλλὰ και τῶν οὕτως ἐπανιόντων και μήτε ὄψεως αὐτῷ μήτε
λόγου κοινωνησάντων πολὺν ἐποιεῖτο λόγον, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐξ ἧς
5 ἐποίησατο νῦν πρὸς τοὺς μή θεασαμένους ἀπολογίας φανερόν [ὡς]
κατέστησεν.

Οὐδὲ τοῦτο ἄμοιρον χάριτος οἶμαι και ὠφελείας τῶν Ἀρσενίου
διηγημάτων. οὗτος τοὺς ἰδίους μαθητὰς Ἀλέξανδρον και Ζωῖλον
καλέσας ποτέ· ἐπειδήπερ, εἶπεν, οἱ δαίμονες τοῖς τε ἄλλοις και
10 τῷ φιλύπνῳ καθαιρεῖν με οὐ διαλείπουσιν, ἀνάσχεσθέ μοι συγ-
κοπιάσαι τῆς νυκτὸς ταύτης και γνῶναι, πῶς περὶ τὸ ἀγρυπνεῖν ὕπνου
αὐτὸς ἦττων γίνομαι. κατὰ γοῦν τὸ ἐκείνου διάταγμα περικαθίσαντες
αὐτόν, ὁ μὲν ἐν δεξιᾷ, ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων, διέμειναν οὕτω σιωπῶντές
τε και ἀτενὲς εἰς αὐτόν ὀρῶντες ἐξ ἐσπέρας μέχρι δηλαδὴ και τῆς ἑω.
15 οἷτινες και τοῖς ἄλλοις διεσάφησαν εἰρηκότες ὡς· ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ
μέρει και ὕπνου μετέσχομεν και ἀνέστημεν, ἐκείνον δὲ οὐκ ἠσθόμεθα
νυστάζαντα τὸ παράπαν ἄχρι και φωτὸς αὐγάς εἶδομεν. περὶ δὲ τὴν
ἑω εἶτ' αὐτὸς || προσεποίησατο νυσταγμῷ εἶκειν, εἶτε και πρὸς ἀλή- f. 26 r.
θειαν ὕπνος ἦν, ἐγνωμεν αὐτόν φυσῆσαντα τρίς, εἶδ' οὕτως ἀνα-
20 στάνα και ἐρόμενον· ἐνύσταξα, ναί; πρὸς ὄν· οὐκ οἶδαμεν ἡμεῖς, πά-
τερ, ἔφημεν. οὕτω τὰ τοῦ θείου ἅπαντα Ἀρσενίου κρείττω παντὸς
λόγου και διανοίας. εἶτε γὰρ παιδεῦσαι τοὺς μαθητὰς βουλόμενος περὶ
τὸν ὕπνον ἐγκρατῶς ἔχειν, εἶτε και διδάξαι μᾶλλον, ὡς μελέτη και
τῶν φυσικῶν ἄρα παθῶν ὀλιγωρεῖν δίδωσι, μάρτυρας αὐτοὺς τότε
25 πρὸς τὸ ἀγρυπνεῖν παρακέλληκεν, ὁ νῦν ὁ λόγος εἶπεῖν πρόεισι δεῖγμα
σαφές, γεῦμα δὲ μᾶλλον οἰονεὶ τῆς ὅλης ἀρετῆς Ἀρσενίου και τῆς
πρὸς θεὸν οἰκειώσεως.

Ἀφικετό τις ὡς αὐτόν γέρων ὀμιλῆσαι τε βουλόμενος και ὠφε-
λειὰς τυχεῖν. ἐπεὶ δὲ ἐπικλεισάμενον Ἀρσένιον εὔρε και ἡσυχῇ μένοντα,
30 οὐ προσέθετο μὲν κόψαι τὴν θύραν, ἵνα μή και δι' ὄχλου αὐτῷ
γένοιτο, πλήν ἀλλὰ παρακύψας διὰ σμικροτάτης θυρίδος ὄρα τὸν ὄσιον
ἄλον πῦρ. πάντως δὲ και ὁ θεασάμενος τοιούτων ἄρα θεαμάτων ὑπῆρχεν

5—6 φανερός κατέστη BC.

12 περικαθήσαντες B.

13 ἐν om. AC.

14 ἐπ' B, ἐς C.

30 διόχλου AB.

32 ὑπῆρξεν C.

ἄξιος. τὸ δὲ μετὰ ταῦτα κόψαντος ἐκείνου τὴν θύραν ἔξεισιν Ἀρσένιος
 καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐκπληκτον ὄντα· πόσος σοι ὁ καιρός, ἀφ' οὗ δὴ καὶ
 ἐνταῦθα γέγονας, ἤρετο; μὴ τι ἄρα καὶ ἐθεάσω; ὁ δ' ἀπηρνῆσατο,
 σοφώτερόν τι ποιῶν μᾶλλον ἢ κακουργότερον. πλὴν ὁ μὲν ἤδη λέ-
 λεκται μαρτύριον ἐν βραχεῖ τῆς ὑψηλοτάτης ἀρετῆς Ἀρσενίου, κα- 5
 f. 25 v. θάπερ ἔ || φημεν, ὁ δὲ νῦν ῥηθήσεσθαι μέλλει, ὅσον ἄρα ἐκεῖνος
 κόσμῳ τε καὶ τοῖς τοῦ κόσμου προσώχθισε, καὶ ὅτι αὐτός τε κατὰ
 Παῦλον τῷ κόσμῳ ἐσταύρωτο καὶ ὁ κόσμος αὐτῷ, δῆλωσις ἀκριβῆς.

Ἦλθέ τις τῶν μαγιστριανῶν ἀπὸ Ῥώμης διακομιζόμενος διαθήκην
 τῶν προσηκόντων Ἀρσενίῳ τινός. ταύτην ὁ γέρων μετὰ χεῖρας λαβῶν 10
 ἔμελλε διαρρήσσειν, εἰ μὴ φθάσας ὁ μαγιστριανὸς καὶ τοῖς ἐκείνου
 ποσὶν προσπεσῶν ἐπέσχε τὸ βούλημα, ἐπὶ κινδύνῳ τοῦτο τοῦ διακο-
 μίσαντος εἶναι διδάξας. ἀναδούς οὖν τὴν διαθήκην· ἐγὼ πρὸ ἐκείνου
 τέδνηκα, ἔφη, καὶ μετὰ τῶν ζώντων οὐκέτι εἰμί.

Ἐκπλήξει τὸν ἀκουσόμενον οἶδ' ὅτι καὶ τὸ μέλλον αὐθις ῥηθή- 15
 σεσθαι. λέγεται γάρ, ὡς ἄψε τῆς ἡμέρας εὐχῆς ἀρχόμενος καὶ ὀπισθεν
 αὐτοῦ τὸν ἥλιον δύνοντα ἀφίεις, οὕτω διὰ πάσης νυκτὸς ἵστασθαι,
 ἕως πάλιν ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἐπιλάμψειεν αὐτοῦ τῷ προσώπῳ. ἢ τε
 πρὸς τὴν κενὴν δόξαν ὑπεροψία καὶ ἢ πρὸς τὸ ἥσυχον φίλια ἀμφο-
 τέροις ὑπῆν Ἰση Ἀρσενίῳ τε τῷ θαυμασίῳ καὶ τῷ ἐν Φέρμῃ ἀσκή- 20
 σαντι Θεοδώρῳ, πλὴν ἐν ταῖς ἀφίξεισι ταῖς πρὸς αὐτοὺς καὶ μάλιστα
 τῶν ἐνδοξοτέρων, Ἀρσενίῳ μὲν οὐ ταχεῖα οὔτε μὴν εὐκολος ἢ ἀπάν-
 τησις, Θεοδώρῳ δὲ ταχεῖα μὲν ἢ ἀπάντησις, ἐπ' Ἰσῆς δὲ ταχεῖα καὶ

f. 26 r. ἢ || ἐκεῖθεν ἀναχώρησις.

Πλησίον τοῦ ποταμοῦ ποτε γενομένου τοῦ θαυμαστοῦ Ἀρσενίου 25
 καὶ ἀποπλεῖν ἤδη μέλλοντος, γυνὴ τις αἰθίοψ ἐπελάβετο τῆς αὐτοῦ
 μηλωτῆς· τοῦ δὲ ἐμβριδῶς αὐτῇ καὶ δριμέως ἐπιτιμήσαντος, ἐκείνη·
 εἰ μοναχός, φησὶν, εἶ, Ἀρσένιε, ἄπιδι πρὸς τὸ ὄρος. ὅπερ οὐκ ἄμοιρον
 ὠφελείας ῥῆμα τῷ θεοσπεσίῳ ἐλογίσθη πατρί.

3 ἔδ' codd. 4 σοφότερον A, σοφώτερον — κακουργότερον om. BC et Surius.
 5 ἐμβραχεῖ A. ἀρετῆς om. B. 7 αὐτός τε A 8 Gal. 6,14. 11 διαρρήσειν C.
 18 ὁ om. C. ἦτε BC. 20 ὑπῆν] εἰπεῖν A, om. BC. Ἰση om. BC.
 20 Cf. Surius, p. 362: qui se Pherinae exercuit. 23 ἐπίσης codd. 25 ποτὲ
 codd. 26 γυνὴ τις AC. 27 ἐκείνη codd. 28 εἶ in B post μοναχός.
 29 τῷ—πατρί om. BC.

Μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τῷ θαυμαστῷ πεφύλακτο Ἀρσενίῳ, τὸ μήτε ζητήματα γραφικὰ προτείνειν μήτε μὴν ἐπιστέλλειν, οὐχ ὡς ἀδυνάτως ἔχοντι. πῶς γάρ; ὥστιν τὸ εὖ λέγειν οὕτω ράδιον, ὡς τὸ ἀπλῶς λέγειν ἐτέροις, ἀλλ' ὁ πρὸς τὸ σιωπᾶν ἔθισμός καὶ τὸ πρὸς
 5 ἐπίδειξιν ἀπεχθές, ταῦτα τῶν εἰρημένων αἷτια. παρὰ τοῦτο γοῦν κἀν ταῖς ἐκκλησίαις κἀν ταῖς συνάξεσι λίαν ἐσπουδασμένον αὐτῷ τὸ μήτε τινὰς ὄραν μήθ' ὑφ' ἐτέρων αὐτὸς βλέπεσθαι, ἀλλ' ὀπίσω τινὸς ἢ κίονος ἢ ἐτέρου προβλήματος ἵστασθαι καὶ περικρύβειν ἑαυτὸν καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀποκρίνειν ἐπιμιξίας, ἅτε δὴ προσέχειν ἑαυτῷ διὰ παντὸς
 10 βουλόμενον καὶ εἰσω τὸν νοῦν ἀθροίζειν καὶ οὕτω ραδίως πρὸς θεὸν αἰρεσθαι. ἔθος δὲ Ἀρσενίῳ τοῦτο συνεχῶς ὑπάδειν ἑαυτῷ· Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες, ὅπερ ἐστί, δι' ὃν ἄρα σκοπὸν σεαυτὸν τοῦ κόσμου ἀπέστησας· τίς δὲ οὗτος ἢ || τὸ ἀρέσαι πάντως θεῷ, οἷς ἐκεῖνος οἶδεν f. 26 v. ἀρέσκεσθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἕτερον εἰθιστο αὐτῷ συνεχῶς ὑπάδε-
 15 σθαι· πολλάκις εἰπῶν μετέγνω, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. Ἐρασθεὶς ὁ ἀοίδιμος τοῦ μακαρισμοῦ τῶν πενθούτων καὶ τῆς ἐπηγγελμένης αὐτοῖς παρακλήσεως οὐ διελιμπανεν ὅλως πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τοῦτο ἔχων διηνεκὲς ἔργον καὶ ἀπαράλειπτον, ὥστε καὶ ράκος ὑπῆν αὐτῷ ἐν τῷ κόλπῳ, ὃ τὸ ἐξ ὀφθαλμῶν ἀστακτὶ ρέον ἀπέσμηχε δάκρυον,
 20 ἀλλὰ καὶ τὸν περιβόητον ἐν μοναχοῖς Ποιμένα τοῦτο θεώμενον ἐπιλέγειν· μακάριος εἶ, Ἀρσένιε, ἀνθ' ὧν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ σεαυτὸν πενήσας οὐ δεήσῃ τῶν ἐκεῖθεν δακρύων. οὐπερ φασὶ καὶ Θεόφιλον, ὃς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἦν, τελευτῶντα τὸν βίον διαμνημονεῦσαι τε καὶ ἐπειπεῖν· μακάριος εἶ, Ἀρσένιε· καὶ γὰρ τῆς ὥρας ταύτης
 25 οὐδέποτε σὺ διέλιπες μνημονεύων.

Ταῦτα τοῦ θείου Ἀρσενίου τῆς μεγάλης τῷ ὄντι ψυχῆς, & μέχρι καὶ τήμερον βίβλοι πατέρων εἶχον οὐ καθ' εἰρμόν καὶ τάξιν, ἀλλὰ σποράδην οὕτω καὶ χωρὶς κείμενα, ὡς τὸ μὲν παρὰ τοῦδε, τὸ δὲ παρ' ἐκείνου διαμνημονεῦεσθαι, εἰς ἓν δὲ συνηθροισμένα καὶ βίος Ἀρσε-
 30 νίου γενόμενά τε καὶ ὀνομαζόμενα, οὐδέπω μέχρι καὶ νῦν ἔγνωμεν.

7 ὑφ' ἐτέρων BC, ὑφετέρων A. 10 βουλόμενον A, βουλομένῳ BC. 12 ὅπερ ἐστί codd. 18 τῷ ἀρέσαι B. 14 post ἀρέσκεσθαι in B τούτου ἐπιμελοῦ, in C τούτων ἐπιμελοῦ. 15 κατέγνω C. 16 Math. 5,5. 18 ὑπῆν] ὑπέιναι? 19 τῷ om. BC. ἀπέσμηχε B. 22 οὐ δεήσῃ A. φασί C. 27 καθειρόν B. 29 βίον BC.

ἐπεὶ οὐδὲ εὐρηταί βίος ἐκείνου παρά τινος συντεθείς, εἰ καὶ συντέθειται
 f. 27 r. νῦν ὑφ' ἐνός || ἀνδρὸς φιλαρέτου καὶ ὁμωνύμου. καὶ τοῦτο ἴσως κατὰ
 γνώμην Ἀρσενίου γινόμενον τὸ μὴ βούλεσθαι μηδὲ μετὰ θάνατον
 δῆλον αὐτὸν γίνεσθαι. καὶ γὰρ ὡσπερ λαθῶν ἔσπευσε βιῶναι, οὕτω
 δὴ καὶ θανῶν ἀγνοεῖσθαι διὰ σπουδῆς ἔδευρ'· πῶς γὰρ ἤβούλετο 5
 μνήμης ἀξιουῖσθαι καὶ δῆλος γίνεσθαι, ὅς οὐδὲ τῆς νενομισμένης ἔκριεν
 ἑαυτὸν ταφῆς ἄξιον, ὡσπερ ὁ λόγος δὴ δηλώσων ἔρχεται. Ὡς γὰρ ὁ
 καιρὸς τῆς πρὸς θεὸν αὐτοῦ ἐκδημίας ἐν γειτόνων ἦν, προλέγει τοῦτο
 τοῖς μαθηταῖς. τῶν δὲ πληγέντων ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ πρὸς στεναγμούς
 καὶ δάκρυα κινήθέντων, ὁ πατήρ, οἷα πατήρ ἐπὶ τέκνων ἄλγει συμπα- 10
 θήσας· μὴ οὕτω, τέκνα, μὴ οὕτω μικροψύχως θρηνηεῖτε, ἔφη, μηδ'
 ἀγεννῶς, ἐπεὶ οὐδ' ἠγγικεν ὁ καιρὸς. ὅτε δ' ἂν ἐγγίξῃ καὶ ὑμῖν ποιήσω
 μαθεῖν, πλὴν τοῦτο ὑμῖν ἐπισκῆπτω καὶ σπουδαίως ἐντέλλομαι τὸ μὴ
 βουληθῆναι μηδενὶ μετὰ θάνατον λείψανόν τι ἐμὸν δοῦναι. εἰ δ' οὖν,
 ἴστε ὡς μεθ' ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ δικασό- 15
 μενος ἔσομαι. κάκεινων· τί δὲ ἄρα καὶ πῶς ἡμῖν ποιητέον, εἰπόντων·
 σχοινίον ἐκδήσαντές μου τῶν ποδῶν, ἔφη, καὶ οὕτως εὐθύς ἔλκοντες
 εἰς τὸ ὄρος ἀπαγαγεῖν σπεύσατε. οὕτως ἐκεῖνος ἔφευγε τὸ καὶ μετὰ
 θάνατον ἐπεγνώσθαι τε καὶ ὄλως ὀνόματος ἀξιουῖσθαι, δεδοικῶς ἴσως
 f. 27 v. μήποτε ἡ ἐνταῦθα προ||σαγομένη τιμὴ ἀντίδοσις εἶναι κριθεῖη καὶ 20
 μειωθῶσιν οὕτως αὐτῷ ἐκεῖθεν αἱ παρὰ τοῦ θεοῦ ἀμοιβαί.

Ὡς δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἤδη παρέστη τῆς μεταθέσεως, ἣν ἰδεῖν καὶ
 αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν μικροῦ καὶ ἀγγέλοις τὴν ἀρετὴν ὅμοιον φόβῳ βαλ-
 λόμενόν τε καὶ ἀνεχόμενον καὶ πρὸς δακρύων φορὰν κινούμενον. τῶν
 οὖν μαθητῶν ἐρομένων· καὶ σύ φοβῆ, πάτερ, τὸν θάνατον; ὁ φόβος 25
 οὗτος πρὸς ἀλήθειαν, ἔφη, ὃν νῦν με ὁρᾶτε φοβούμενον, οὐδέποτε δὴ
 καθάπαξ ἀπ' ἐμοῦ ἀπέστη, ἀφ' οὗ καὶ γέγονα μοναχός. τοῦτο εἰπὼν
 καὶ πρὸς τοὺς παρόντας τῶν πατέρων ἠδέως, ὡς δυνατὸν ἦν, τὰ ἐξι-
 τήρια προσφθεγξάμενος ἀγγέλων ἀγίων χερσὶ τὴν μακαρίαν ὄντως
 ψυχὴν παρέδωκε, βίους ἐν μὲν μοναχοῖς πέντε καὶ πεντήκοντα χρό- 80
 νους, τοὺς ἅπαντας δὲ εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν, μηδενὶ πάθει μηδὲν
 μέρος τοῦ σώματος πηρωθεῖς, ἀλλ' ἄρτιον αὐτὸ ἔχων καὶ τοῖς τῆς

ἐγκρατείας πόνοις εὐτονον καὶ ὑγιεινότατον, τὸν πώγωνα μέχρι καὶ
 γαστροῦ αὐτῆς καδιέμενος ἰσχυρότερός τε καὶ τὸ πλεόν ἐξ ἐγκρατείας
 καὶ πόνων ἀσκητικῶν, μακρὸς μὲν τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος, ὑπὸ
 γήρωσ δὲ καὶ μικρὸν ὑποκεκυφώς, τὰς τῶν βλεφάρων τρίχας ἐκ τῶν
 5 πολλῶν ἔχων δακρύων ἐρρηκείας. τὸν μέντοι νεκρὸν ἐν αὐτοῖς, οἷς
 ἠμφίεστο, ἐσθήμασι, || τῷ τρυχίνῳ, φημί, χιτωνίῳ καὶ τῇ μηλωτῇ f. 28 r.
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τῶν νενομισμένων ψαλμῶν ἀξιώσαντες ἐν τινὶ τῆς
 Στρώμης κατέδεσαν τόπων. τοιοῦτου ἄρα βίου καὶ πόνων τοσοῦτων
 ποῖοι ἂν καὶ πόσοι ἀντιμετρηθεῖεν αὐτῷ μισθοί, εἰ καὶ Παῦλῳ εἰρη-
 10 ται τῷ σοφῷ μὴ ἄξια τὰ παθήματα εἶναι τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν
 μέλλουσαν ἀντιδοθῆναι τοῖς ἀγωνιζομένοις μακαριότητα. Τούτου
 τὸν βίον πᾶς ὁ κατὰ θεὸν ζῆν ἡρημένος ἀρχέτυπον ἔχειν ὡς δυνα-
 τὸν σπουδαζέτω καὶ μάλιστα ὅσοι τοῖς μοναχοῖς ἐνέταξαν ἑαυτοὺς
 τὸ ἄσκειον παντάπασι καὶ λιτόν, τὸ ἥσυχον, τὸ σιωπηλόν, τὸ
 15 περὶ τὴν κενὴν δόξαν ὅλως ἀφίλον, τὸ περὶ τὸν ὕπνον ἐγκρατές, τὸ
 φιλόπονον, τὸ οὕτως ἀπεστράφθαι τὸν κόσμον, ὡς μηδὲ ὁσμῆς ὡς
 εἰπεῖν μηδενὸς ἀνέχεσθαι τῶν βιωτικῶν, τὸ μεμνησθαι οὕτω θανάτου,
 ὡς μηδὲ ζῆν οἰεσθαι, ἀλλ' ἤδη τοῖς τεθνηκόσιν ἑαυτὸν ἐγκρίνειν, τὸ
 κολληθῆναι δι' ἀγάπης Χριστῷ καὶ ὑπ' αὐτῷ ζῆν καὶ αὐτὸν ἠγεῖσθαι
 20 τὰ πάντα, τοῦτον καὶ προστάτην ἔχειν καὶ πρὸς θεὸν βοηθόν, καὶ οἱ
 ἁμαρτίαις ἀλόντες καὶ θεὸν παροργίσαντες διὰ μετανοίας αὐτὸν ἰλεώ-
 σασθαι βουλόμενοι σπεύσωμεν, ὡς συμπαθῆ, ὡς φιλάνθρωπον, ὡς
 πολλὴν πρὸς αὐτὸν κησάμενον τὴν οἰκείωσιν. καὶ οὗτος γὰρ μαρ-
 τυρίου ἦνυσε δρόμον οὐχ ὄν μία τομῆ ξίφους || χαρίζεται, ἀλλ' ὄν f. 28 v.
 25 πέντε καὶ πεντήκοντα περαίνουσι χρόνοι ἰδρώτων καὶ πόνων οὐδ' ὅσον
 φάναϊ πεπληρωμένοι· ταύτη τοι καὶ μαρτυρικῶν στεφάνων καὶ ἄθλων
 ἡξίωται. οὐ ταῖς πρεσβείαις ἀξιοδείημεν καὶ ἡμεῖς ἁμαρτημάτων
 ἀφέσεως καὶ τῆς παρά Χριστοῦ χρηστότητος καὶ φιλάνθρωπίας, οὐ
 τὸ ἔλεος κρεῖσσον ὑπὲρ ζωάς, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
 30 νησις νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

4 ὑπογῆρος AB. 5 ἔχων om. C. ἐρρηκείας B. 6 ἐσθήματι codd. 8 στρώμης C. 9 ὁποῖα B, ποῖα C. Rom. 8,18.

INDEX NOMINUM.

Αίγυπτος 10	Θηβαίς 21
Ἀλεξάνδρεια 9, 23, 28, 31	(Ἰησοῦς) Χριστός 11, 18, 19, 32, 33
Ἀλεξανδρεῖς 15	Κάνωπος 22
Ἀλέξανδρος 26, 29	Μάρκος 16, 25
Ἀρκάδιος 6, 8, 9, 10	Μωσεύς 27
Ἀρσένιος <i>passim</i>	Νεῖλος 22
Γρατιανός 3, 4, 5	Ὀνώριος 6
Δανιήλ 13, 24	Οὐάλενς 3
Δαυίδ 10, 11	Παῦλος 11, 33
Εὐάγριος 14	Ποιμὴν 26, 31
Ζωῖλος 29	Ῥώμη 1, 2, 3, 5, 22, 23, 30
Ἡσαίας 6	Σκῆτις 1, 9, 10, 18, 20, 22, 24
Θεόδωρος 30	Στρώμη 28, 33
Θεοδόσιος 3, 4, 6, 10	Φέρμη 30
Θεόφιλος 15, 22, 28, 31	

- Ч. XIV. Борьба изъ за господства на Балтійскомъ морѣ въ XV и XVI столѣтіяхъ Г. Форстена. 1884.
- » XV. Витовтъ и его политика до Грюнвальденской битвы (1410 г.). А. Барбашева. 1885.
- » XVI. Буддизмъ. Исслѣдованія и матеріалы. И. Минаева. Томъ I. Вып. 1 и 2. 1887
- » XVII. Серапіонъ Владимірскій, русскій проповѣдникъ XIII вѣка. Евгенія Пѣтухова. 1888.
- » XVIII. Опытъ построения теоріи матеріи на принципахъ критической философіи. А. Введенскаго. Часть первая. 1888.
- » XIX. Исторія нравственныхъ идей XIX вѣка. Н. Ланге. Часть первая. 1888.
- » XX. Сборникъ писемъ Герберта, какъ историческій источникъ. Н. Бубнова. 1890.
- » XXI. Акты и письма къ исторіи Балтійскаго вопроса въ XVI и XVII столѣтіяхъ. Г. Форстена. Выпускъ 1-й. 1889.
- » XXII. Города Московскаго государства въ XVI вѣкѣ. Н. Чечулина. 1889.
- » XXIII. Организація прямого обложенія въ Московскомъ государствѣ со временъ смуты до эпохи преобразованій. Исслѣдованіе А. Лаппо-Данилевскаго. 1890.
- » XXIV. Св. Дмитрій Ростовскій и его время (1651—1709). И. Шляпина. 1891.
- » XXV. Къ исторіи исправленія книгъ въ Болгаріи въ XIV в. П. Сирву. Томъ I, вып. 1. 1899; вып. 2-й. 1891.
- » XXVI. Порфиріевскіе отрывки изъ аттической комедіи. Палеографическіе и филологическіе этюды. В. Ернштедта. 1891.
- » XXVII. Сочиненіе Джильса Флетчера «On the Russe Common Wealth», какъ историческій источникъ. С. Середонина. 1891.
- » XXVIII. Прокопія Кесарійскаго Исторія войнъ Римлянъ съ Персами, Вандилами и Готами. Переводъ съ греческаго Спиридона Дестуниса, комментарий Гавріила Дестуниса. Прокопія Кесарійскаго Исторія войнъ Римлянъ съ Вандилами. Книга первая. 1891.
- » XXIX. Житіе иже во святыхъ отца нашего Θεодора архієпископа Едесскаго. Издалъ И. Помяловскій. 1892.
- » XXX. Переходъ отъ среднихъ вѣковъ къ новому времени. Н. Карѣева. 1892.
- » XXXI. 1. Акты и письма къ исторіи Балтійскаго вопроса въ XVI и XVII столѣтіяхъ. Г. Форстена. Выпускъ 2-й. — 2. Царственная книга о составѣ и происхожденіи А. Пѣтухова. 1893

- Ч. XXXII. Церковно-славянскіе элементы въ современномъ литературномъ и народномъ русскомъ языкѣ. Часть I. С. Булича. 1893.
- » XXXIII. Балтійскій вопросъ въ XVI и XVII столѣтіяхъ. 1544—1648. Томъ I: Борьба изъ-за Ливоніи. Исслѣдованіе Г. Форстена. 1893.
- » XXXIV. Балтійскій вопросъ въ XVI и XVII столѣтіяхъ. 1544—1648. Томъ II: борьба Швеціи съ Польшей и Габсбургскимъ домомъ. 30-лѣтняя война. Исслѣдованіе Г. Форстена. 1894.
- » XXXV. Житіе Св. Аѳанасія Аѳонскаго. Изд. И. Помяловскій. 1895.— Житіе Св. Григорія Синаита. Изд. И. Помяловскій. 1894.
- » XXXVI. Θεодорита епископа Киррсакаго, Отвѣты на вопросы, обращенныя къ нему нѣкоторыми Египетскими епископами. Изд. А. Пападопуло-Керамевсъ. 1895.
- » XXXVII. Августалы и сакральное магистерство. Исслѣдованіе въ области римскаго муниципальнаго права и древностей. М. Крашенниковъ. 1895.
- » XXXVIII. Cesaumeni Strategicon et incerti scriptoris De officiis regiiis libellus. Ediderunt B. Wassiliewsky et V. Jernstedt. Accedit exemplum codicis phototipicum. 1896.
- » XXXIX. Психологія Джемса. Пер. И. И. Лапшина. 1896.
- » XL. Н. Д. Чечулинъ, Внѣшняя политика Россіи въ началѣ царствованія Екатерины II, 1762—1774. 1896.
- » XLI. Святѣйшаго патріарха Фотія, архіепископа константинопольскаго XLV неизданныхъ писемъ. По аѳонскимъ рукописямъ изд. А. Пападопуло-Керамевсъ. Сиб. 1896.
- » XLII. Н. Павловъ-Сильванскій, Проекты реформъ въ запискахъ современниковъ Петра Великаго. Опытъ изученія русскихъ проектовъ и неизданные ихъ тексты. 1897.
- » XLIII. С. В. Рождественскій, Служилое землевладѣніе въ Московскомъ государствѣ XVI вѣка. 1897.
- » XLIV. Сборникъ источниковъ по исторіи Трапезундской имперіи. Издасть А. Пападопуло-Керамевсъ. I. 1897.
- » XLV. Н. Карѣвъ, Введеніе въ изученіе соціологіи. 1897.
- » XLVI. В. Тураевъ, Богъ Тотъ. Опытъ исслѣдованія въ области исторіи древне-египетской культуры. Спб. и Лейпц. 1898.
- » XLVII. А. К. Вороздинъ, Протопопъ Аввакумъ. Очеркъ изъ исторіи умственной жизни русскаго общества въ XVII вѣкѣ. Спб. 1898.
- » XLVIII. С. Жебелевъ, Изъ исторіи Аѳинъ. 229—31 годы до Р. Хр. 1898.
- » XLIX. В. Сиповскій, Карамзинъ, авторъ писемъ русскаго путешественника. 1899.